

Jaarverslag 2023

DE ZAANSCH E MOLEN

DE WINDMOLENCOMPAGNIE

Inhoud

1.	Voorwoord.....	4
2.	Verslag van het bestuur van De Zaansche Molen over 2023	6
2.1	De organisatie	6
2.2	Algemene Ledenvergaderingen	7
2.3	Het Bestuur	7
2.4	De Raad van Toezicht	7
2.4.1	Auditcommissie	8
2.4.2	Renumeratiecommissie	8
2.5	Personeel.....	8
2.6	Vrijwilligers.....	8
2.7	Commissies	9
2.7.1	Technische Advies Commissie	9
2.7.2	Museum Advies Commissie.....	9
2.7.3	Overige commissies en werkgroepen.....	9
2.8	Leden.....	9
2.9	Bezoekersaantallen en commercie	10
2.10	Educatie.....	10
2.10.1	Primair onderwijs	10
2.10.2	MBO-leerlingen	10
2.10.3.	Schenking educatieproject	11
3.	Verslag Molenmuseum en museumcommissie	12
3.1.	Inleiding.....	12
3.2	Het Molenmuseum in 2023	12
3.3	De Museumcommissie.....	14
3.4	Collectie.....	14
3.5	Tentoonstellingen.....	18
3.6	Bezoekersbeleving.....	22
3.7	Activiteiten	22
4.	Verslag van de Technische Advies Commissie.....	24
4.1	Inleiding.....	24
4.2	Veiligheid.....	24
4.3	De Molens	24
4.3.1	<i>Het Pink</i>	25
4.3.2	<i>De Koker</i>	25
4.3.3	<i>De Bleeke Dood</i>	26
4.3.4	<i>De Ooievaar</i>	26
4.3.5	<i>De Kat</i>	27

4.3.6	<i>Het Prinsenhof</i>	28
4.3.7	De Gekroonde Poelenburg	28
4.3.8	<i>De Huisman</i>	29
4.3.9	<i>De Zoeker</i>	29
4.3.10	<i>De Bonte Hen</i>	30
4.3.11	<i>De Schoolmeester</i>	30
4.3.12	<i>Het Jonge Schaap</i>	32
4.3.13	<i>De Jonge Dirk</i>	32
4.3.14	<i>De Zwaan</i>	32
4.3.15	<i>Overige molens in de streek</i>	32
4.4.	Omwentelingen molens.....	33
5.	Financiën	34
5.1	Algemeen	34
5.2	Balans per 31-12-2023	34
5.3	Resultatenrekening over 2023	35
5.4	Accountantsverklaring	37
6.	Jaarverslag 2023 Stichting De Windmolen Compagnie.....	38
6.1	Inleiding.....	38
6.2	Organisatie	38
6.3	Bestuur	38
6.4	Raad van Toezicht.....	39
6.5	Personeel.....	39
6.6	Exploitatie en commercie.....	39
6.7	Samenwerking erfgoedpartijen op de Zaanse Schans	40
6.8	Financiën	41
6.9	Balans per 31-12-2023	41
6.10	Resultatenrekening over 2023	42
6.11	Accountantsverklaring	43

1. Voorwoord

Na de naweeën van de moeilijke jaren door de coronacrisis, bracht 2023 economisch weer goede wind in de molenzeilen! Het aantrekkelijke bezoek op de Schans gaf ons weer financiële armslag om onderhoud te plegen aan ons molenerfgoed en te investeren in de organisatie van de vereniging.

Dit jaar stond dan ook in het teken van een aantal belangrijke onderwerpen: De start van het uitvoeren van de nieuwe visie voor onze Vereniging en de daarbij nodige bestuurlijke veranderingen binnen de organisatie en de verder gaande samenwerking tussen de erfgoedpartijen op de Zaanse Schans.

Organisatie

In maart trad Katelijne Prinsenber g in functie als directeur van de vereniging en de stichting. Op de algemene ledenvergaderingen in mei en in juni stemden de leden in met de nieuwe statuten en reglementen en daarbij de aanstelling van directeur- bestuurder Katelijne. De toen zittende bestuursleden van de Zaanse Molen en De Wind Molen Compagnie traden daarbij af en er werd een Raad van Toezicht geïnstalleerd.

Voor de medewerkers van De Wind Molen Compagnie is in 2023 een nieuw kantoor betrokken in Pakhuis De Vrede en een arbeidsvoorwaardenpakket samengesteld dat aansluit bij de benchmark en recht doet aan het goed werkgeverschap waar de stichting voor haar werknemers voor wil staan. Zowel de transitie van het organisatiemodel als het huis op orde krijgen voor de medewerkers, zijn beide belangrijke stappen voor de professionalisering van de Vereniging, die hard nodig was.

Vereniging

Voor de vereniging zijn vrijwilligers van cruciaal belang. In 2023 hebben we met nieuwe energie de werving van vrijwilligers opgepakt en een start gemaakt met het opstellen van vrijwilligersbeleid en het organiseren van inspraak en advies vanuit de vrijwilligers, dat in 2024 bestendig zal worden. Daarnaast zijn er traditiegetrouw weer de nodige feestjes gevierd: de zomerbarbecue, het Bestvat, uitjes en andere vrijwilligersbijeenkomsten werden goed bezocht en van genoten.

Ook is er een mooie ruimte ingericht 'Op Zolder' bij het Molenmuseum, waar menig vrijwilligers advies commissie, werkgroepje of anderszins samenwerkende vrijwilligers kunnen vergaderen, afstemmen en elkaar ontmoeten.

Commercie en marketing

Er is een verkenning uitgevoerd voor de meest kansrijke manier van fondsenwerving. Begin 2024 zal hier een start mee gemaakt worden, zodat we in ons 100-jarig jubileumjaar daarvan de vruchten hopen te kunnen plukken.

Het toerisme brengt nog steeds het grootste deel aan inkomsten binnen voor het beheer en behoud van onze molens, het Molenmuseum en de beeldbank. Echter, het verdienmodel op de Zaanse Schans laat nog wel het een en ander te wensen over; er komen nog steeds te veel bezoekers op de Schans die geen kaartje kopen voor het erfgoed en daarmee geen bijdrage leveren aan het onderhoud ervan, dat de komende jaren fors oploopt. Dat moet en kan anders en is de basis voor de samenwerking met de andere vier erfgoedpartijen op de Schans.

Samenwerken

Sinds de zomer van 2023 zijn er grote vorderingen gemaakt in de samenwerking door deze vier erfgoedpartijen; het Zaanse Museum, Museum de Zaanse Tijd, de stichting Zaanse Schans en De Wind Molen Compagnie. De gemeente Zaanstad is aangesloten en ondersteunt ons de komende periode om stappen te zetten in de richting van één erfgoedpark met een prachtig verhaal over de geschiedenis van de opkomst van de industrie van de Zaanstreek, met één goed ticketsysteem. In

2024 zal er een proef gedraaid gaan worden om te komen tot goede onderbouwing voor dit toekomstperspectief.

Tenslotte

Er is in 2023 nog veel meer gebeurd, waarvan hier een opsomming van een aantal gebeurtenissen: de wieken van molen De Kat hebben het plotseling laten afweten medio september. Dat was een grote onvoorziene verrassing. Gelukkig is de vereniging dusdanig financieel sterk dat we direct nieuwe wieken konden laten offeren. Mede door de goede partners die De Zaansche Molen in de afgelopen decennia heeft opgebouwd, zijn de wieken inmiddels ook gemaakt en geplaatst en draait De Kat weer als vanouds!

Ook het lang verwachte Ketelhuis aan de molen De Schoolmeester is in 2023 gereed gekomen. Dit huisje vervat 2 toiletten waarmee we de papiermolen in de toekomst beter open kunnen gaan stellen voor publiek en groepen. Het molenspeelerf is ook in gebruik genomen door onze jonge leden, die erg te spreken waren over zo veel molen-leuks en interessants! In het Molenmuseum hebben we een nieuwe tentoonstelling 'Het Fortuin, De tragische geschiedenis van een papiermolen' kunnen realiseren, waarbij deze de eerste is van de 2-jaarlijkse reeks van winter- en zomertentoonstellingen. Kortom, onze vereniging is en blijft in beweging, waarbij we het oude en het nieuwe omarmen.

Katelijne Prinsenber
Directeur-Bestuurder

Jan Goedhart
Voorzitter Raad van Toezicht

2. Verslag van het bestuur van De Zaanse Molen over 2023

2.1 De organisatie

Profiel

Vereniging De Zaanse Molen is bijna honderd jaar oud en heeft als doel het Zaanse molenerfgoed te behouden voor de toekomst en de kennis over en liefde voor de industriemolens te vergroten. Een aantal bezorgde Zaanse molens vreesde in 1925 dat alle industriemolens zouden worden gesloopt en vervangen door moderne fabrieken. Zij namen het initiatief om vereniging De Zaanse Molen op te richten. Dat verhaal wordt verteld in de molens zelf en in het Molenmuseum op de Zaanse Schans. Inmiddels is De Zaanse Molen een vrijwilligersorganisatie met bijna 4.000 leden die toekomst geeft aan de dertien industriemolens die ze in eigendom heeft en aan het bijzondere verhaal van de 1.100 Zaanse molens die de Zaanstreek ooit rijk was. De leden en ongeveer 300 vrijwilligers zetten zich samen met een klein team van medewerkers in om de doelstellingen van de vereniging te realiseren. Vereniging De Zaanse Molen is een Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). In 1981 richtte Vereniging De Zaanse Molen de Stichting Wind Molen Compagnie op als werkorganisatie. De Wind Molen Compagnie stelt de molens tegen betaling open voor publiek en is verantwoordelijk voor de exploitatie van de molens.

De missie van De Zaanse Molen

Vereniging De Zaanse Molen is een vrijwilligersorganisatie die op professionele wijze toekomst geeft aan dertien Zaanse industriemolens en de daarbij behorende museumcollectie van molengerelateerde zaken. Ook het overdragen van kennis over en liefde voor de molens aan publiek in het algemeen en een jonge generatie Zaanse molens in het bijzonder is een kerntaak van de vereniging. Hiermee levert de vereniging een belangrijke bijdrage aan het Zaanse erfgoed.

Organisatie

Tot juni 2023 werd de organisatie aangestuurd door een vrijwillig bestuur. In 2023 vond er een belangrijke bestuurswijziging plaats. Dit was naar aanleiding van de Nieuwe Visie op de toekomst van De Zaanse Molen die in 2021 geformuleerd werd. Om de organisatie verder te professionaliseren en toekomst bestendig te maken, werd er gekozen voor een nieuw bestuursmodel met een raad van toezicht en een directeur-bestuurder voor zowel De Zaanse Molen als de Wind Molen Compagnie. Op de jaarvergaderingen in mei en juni 2023 stemden de leden met dit nieuwe model in en werden de statuten en reglementen aangepast.

Op 12 juni 2023 ziet het bestuursmodel er als volgt uit:

Organogram d.d. 12-06-2023

Governance Code cultuur

Binnen de organisatie onderschrijft De Raad van Toezicht de principes en best practice-bepalingen van de Code Cultural Governance. Deze bepalingen zijn overgenomen in de statuten van de stichting, het Reglement Raad van Toezicht, het Reglement Financiële Commissie, het Reglement Benoeming, Beoordeling en Beloning, het Directiereglement en in de jaarverslaggeving.

2.2 Algemene Ledenvergaderingen

In 2023 werden er 3 ledenvergaderingen gehouden, deze vonden alle plaats in De Stoomhal in Wormer. De ledenvergaderingen werden gehouden op:

Datum	Aantal aanwezigen
15 mei 2023	90
5 juni 2023	75
11 december 2023	85

In de vergaderingen van mei en juni stonden de volgende belangrijke onderwerpen op de agenda: het aanbieden van te wijzigen organisatiestructuur; het goedkeuren van de statuten/reglementen; behandeling van de financiën inclusief het verlenen van decharge; het aftreden van de huidige besturen van DZM en WMC en de benoemingen, op voorspraak van de Ledenraad, van de Bestuurder en de leden van de RvT. Alle voorstellen werden door de leden aangenomen waarna de nieuwe organisatievorm een feit is.

2.3 Het Bestuur

Het bestuur opereert vanuit de visie, missie en doelstellingen van De Zaansche Molen en is eindverantwoordelijk voor de totale organisatie, op alle gebieden in de bedrijfsvoering. Bij het bestuur berusten alle taken en bevoegdheden die op grond van de wet en de statuten haar worden opgedragen.

Het bestuur draagt zorg voor de naleving van alle wet- en regelgeving en ziet erop toe dat wordt aangesloten bij de Governance Code Cultuur 2019. Tot 16 juni 2023 bestond het bestuur van De Zaansche Molen uit:

- Jan Goedhart (Voorzitter)
- Jan Hartsuiker (Penningmeester)
- Abel Zwart (Secretaris)
- Martin Schaap
- Henriëtte van Westerhoven
- Matthijs Ero
- Lex van Zaane

Na de organisatie aanpassing per 16 juni 2023, staat het bestuur onder toezicht van de Raad van Toezicht. Per deze datum bestond het bestuur uit:

- Katelijne Prinsenber g (Directeur-Bestuurder).

In totaal heeft het bestuur (in de oude en de nieuwe samenstelling) in 2023 7 keer vergaderd.

2.4 De Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht opereert vanuit de missie en doelstellingen van De Zaansche Molen en weegt daarbij de belangen van de stakeholders mee.

Op 12 juni 2023 vond de eerste Raad van Toezicht vergadering plaats, per 16 juni 2023 werden de reglementen officieel vastgesteld en was de nieuwe Raad van Toezicht een feit, bestaande uit:

- Jan Goedhart (voorzitter)
- Abel Zwart (Secretaris)
- Henriëtte van Westerhoven
- Lex van Zaane
- Cees Bruinenber g: afgetreden op 20-10-2023

- Joop Bergevoet: aangetreden op 20-1-2023

Alle Raad van Toezichtleden van vereniging De Zaansche Molen vervullen hun functie onbezoldigd. In totaal heeft de Raad van Toezicht in 2023 4 keer vergaderd.

2.4.1 Auditcommissie

De auditcommissie is de vaste Financiële Commissie van de raad van toezicht. Deze bestond in 2023 uit:

- Henriëtte van Westerhoven (voorzitter)
- Joop Bergevoet

In aanwezigheid van de directeur, de directie-bestuurssecretaris en de administrateur, is de commissie viermaal bijeengewees t. De commissie heeft de directeur-bestuurder ondersteund, zowel inhoudelijk als ter voorbereiding van te agenderen financiële onderwerpen op de raad van toezichtvergaderingen.

2.4.2 Renumeratiecommissie

De Raad van Toezicht is de werkgever van de directeur-bestuurder. Jaarlijks wordt een functionerings- en beoordelingsgesprek gehouden met de directeur-bestuurder door de Remuneratie commissie, bestaande uit:

- Jan Goedhart
- Abel Zwart

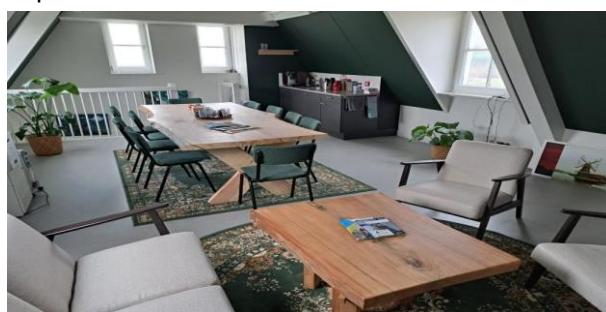
2.5 Personeel

In 2023 was er nog 1 personeelslid 0,6 FTE in dienst van De Zaansche molen (0,6 fte). De overige personeelsleden waren in dienst van de Stichting Wind Molen Compagnie, zie 6.6.

2.6 Vrijwilligers

Onze vereniging draait dankzij de inzet van zo'n 300 vrijwilligers. Er zijn veel handen nodig om de molens te laten draaien en malen en onze bezoekers te ontvangen. Zij dragen hun steentje bij in tijd door zich in te zetten bijvoorbeeld als molenaar, rondleider, suppoost of caissière, promotie, educatie en het rondbrengen van de Windbrief. Als gevolg van de coronapandemie was het aantal vrijwilligers teruggelopen, dit was met name te merken aan het aantal kassa-medewerkers en suppoosten. Daarom werd er een campagne opgestart om nieuwe vrijwilligers te werven. Dit gebeurde via oproepen in lokale kranten, via de sociale media en via de verspreiding van brochures en het ophangen van posters. De ouderwetse mond tot mond reclame bleek overigens ook nog steeds goed te werken. Op die manier kwam er weer een heel aantal nieuwe mensen bij.

Met de verhuizing naar het nieuwe Molenmuseum in 2019 was de ontmoetingsplek voor de vrijwilligers verdwenen. Daarom werd er gezocht naar een nieuwe vrijwilligersruimte en met de verhuizing van het kantoor naar Pakhuis De Vrede per 1 september, werd de bovenruimte van het Molenmuseum ingericht als plek voor de vrijwilligers. Een ruimte waar vrijwilligers samen kunnen komen, voor de gezelligheid of bijvoorbeeld voor een vergadering. Met hout van Het Jonge Schaa p werden er twee mooie tafels gemaakt. Tijdens het Bestvat in september konden de vrijwilligers een naam voor deze plek inleveren. Dat resulteerde in de naam "Op Zolder".

Naambord gemaakt en opgehangen door Hans Husslage en tafels gemaakt door Hans Husslage en Piet Breed

2.7 Commissies

2.7.1 Technische Advies Commissie

De Technische Advies commissie is verantwoordelijk voor het advies en het uitvoeren van activiteiten ten behoeve van het onderhoud van de molens. Zij stelt in concept de onderhoudsbegroting op en monitort de planning en uitvoering ervan.

De Technische Advies Commissie bestond dit jaar uit:

- Matthijs Ero (Voorzitter)
- Jan ter Wisscha (Secretaris)
- Fulco Rol
- Jan Lange
- Peter Hoveling
- Henk Kroes
- Jan Doodeman
- Martin Schaap
- Sjors van Leeuwen

2.7.2 Museum Advies Commissie

De Museum Advies commissie is verantwoordelijk voor het advies en het uitvoeren van activiteiten van het beheer en presentatie van de museale collectie.

In 2023 bestond de museumcommissie uit de volgende mensen:

- Martin Schaap (Voorzitter),
- Henk Heijnen (Secretaris)
- Sjors van Leeuwen
- Fulco Rol
- Jim Krab
- Eric Duyvis

2.7.3 Overige commissies en werkgroepen

Binnen De Zaanse Molen zijn de volgende commissies actief die zijn samengesteld door vrijwilligers, ondersteund door medewerkers:

- Redactiecommissie Windbrief
- Promotieteam
- Educatieteam
- Werkgroep Molens Polder Westzaan

2.8 Leden

De Zaanse Molen doet een beroep op al die mensen die vinden dat de molens in de Zaanstreek behouden moeten blijven. Want dat gaat niet vanzelf. Het in bedrijf houden van deze monumenten kost veel geld. Daarom stimuleren wij een ieder om lid te worden van De Zaanse Molen.

In 2023 is na de coronaperiode, weer voorzichtig aan gestart met het promotieteam om mensen te werven als nieuw lid. Ondanks deze inzet het aantal leden afgenomen. Dit wordt mede veroorzaakt door de vergrijzing van het ledenbestand:

Ledenbestand	2022	2023
Leden (vanaf 18 jaar)	3515	3485
Jeugdleden (tot 18 jaar)	60	50
Ereleden en leden van verdienste	5	7
Bedrijfslidmaatschappen	39	37
Totaal	3619	3579

2.9 Bezoekersaantallen en commercie

In 2023 is het aantal bezoeker ten opzichte van 2022 weer goed gestegen en is het aantal bezoekers dat voor Corona in de molens kwam weer op peil.

Het Molenmuseum heeft in 2023 een verdubbeling van het aantal bezoekers gerealiseerd. Het bezoek aan de molens is ook sterk gestegen. Met name april 2023 was het erg druk; het toeristisch bezoek kan in deze maand gezien worden als 'inhaal bezoek' na de coronacrisis. Traditioneel is namelijk augustus altijd de maand met de meeste bezoekersaantallen door de invloed vanuit het internationale toerisme. Zie de onderstaande bezoekersaantallen per maand en per molens en Molenmuseum:

Bezoekersaantallen 2023													
	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december	Eindtotaal
Molens	10.287	15.032	26.419	69.172	54.509	52.110	60.764	66.343	44.420	35.636	18.880	20.042	473.614
Molen Museum	722	906	1.591	4.683	3.327	2.657	4.383	4.932	2.707	2.267	1.010	1.130	30.315
TOTAAL	11.009	15.938	28.010	73.855	57.836	54.767	65.147	71.275	47.127	37.903	19.890	21.172	503.929
Bezoekersaantallen 2022													
	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december	Eindtotaal
Molens	162	2.580	10.523	34.329	27.052	28.331	38.421	41.832	24.897	28.077	15.502	15.727	267.433
Molen Museum	50	234	487	981	1.120	1.437	2.718	4.087	1.881	1.650	915	916	16.476
TOTAAL	212	2.814	11.010	35.310	28.172	29.768	41.139	45.919	26.778	29.727	16.417	16.643	283.909

2.10 Educatie

De Zaanse Molen biedt educatie programma's aan voor alle groepen in het basisonderwijs en er is een programma voor het MBO

2.10.1 Primair onderwijs

Met de inzet van de vrijwilligers van het educatieteam ontvingen wij bijna 4.000 leerlingen op onze molens en het Molenmuseum en woonden de leerlingen volgende programma's bij:

- Pluis de molenmuis groep 1 t/m 3, Molenmuseum: 25 groepen
- Waaien en draaien Groep 3-4, De Bleeke Dood en De Huisman: 37 groepen
- Van boom tot plank groep 5-8, Het Jonge Schaa p: 10 groepen
- Olieslim groep 5-8, Molenmuseum en De Bonte Hen: 6 groepen
- Sint en het verdwenen kruid groep 1-4, De Bleeke Dood en De Huisman: 20 groepen
- De meester schrijft nog op papier groep 3-8, De Schoolmeester: 49 groepen

2.10.2 MBO-leerlingen

Het bureau CultureClick heeft, heeft in opdracht van De Zaanse Molen, en in samenwerking met het Regio College een specialistisch, vakinhoudelijk lesprogramma voor het MBO ontwikkeld. Dit lesprogramma is op maat gemaakt voor leerlingen van de opleiding Bouwkunde en richt zich op houtbewerking. Een van de leerdoelen is om studenten historische kennis en context bij te brengen over hout, als uitbreiding op de theorie van de opleiding. Ook traint het programma studenten op 21^{ee} eeuwse vaardigheden zoals creatief denken, communicatie en ondernemerschap. Het lesprogramma combineert een bezoek aan het nieuwe Molenmuseum (context en verdieping) met een bezoek aan houtzaagmolen Het Jonge Schaa p (praktijk). Aan dit programma nam 1 MBO klas deel.

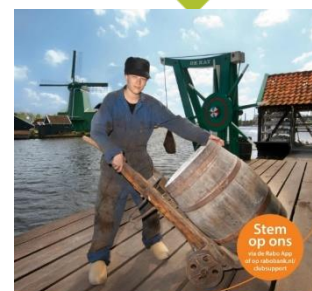
2.10.3. Schenking educatieproject

Rabobank schenkt ruim €1500 aan educatieproject:

Op 2 oktober werd De Zaansche Molen aangenaam verrast met een prachtige cheque van de Rabobank, uitgereikt door Ariënne Kooter. Dankzij de stemmers op de RABO Club Support -actie van de Rabobank ontvingen wij € 1.584,67 voor ons nieuw te ontwikkelen educatieprogramma 'Op je klompen naar je werk'.

Ariënne Kooter, Directeur Coöperatieve Rabobank, deelde deze mooie woorden met ons: "ik wil jullie vereniging complimenteren met het prachtige erfgoed dat jullie onderhouden en openstellen met inzet van zoveel vrijwilligers."

Katelijne Prinsenbergh, directeur-bestuurder De Zaansche Molen, benadrukte: "Wij zijn enorm blij met deze steun. Hierdoor kunnen we een nieuw educatieproject opzetten, 'Op je klompen naar je werk', waarbij kinderen in de Zaanstreek leren en ervaren hoe het vroeger was als kind om op de molen te moeten werken in plaats van naar school te mogen."

Wij doen mee met
Rabo ClubSupport

Doe je ook mee?
Dat is goed voor jouw club & geweldig voor de samenleving

de coöperatieve Rabobank

3. Verslag Molenmuseum en museumcommissie

3.1. Inleiding

De doelstelling van vereniging De Zaanse Molen luidt als volgt: *De Zaanse Molen is een vrijwilligersorganisatie die op professionele wijze toekomst geeft aan dertien historische Zaanse industriemolens en de daarbij horende museumcollectie van molen gerelateerde zaken. Naast beheer en behoud van de molens behoort ook het overdragen van de kennis over en de liefde voor de molens aan een algemeen publiek en aan jongere Zaanse mensen in het bijzonder, tot de kerntaak.*

Het is duidelijk dat de vereniging op twee pijlers steunt: het beheer en behoud van de molens enerzijds, en het vertellen van het verhaal van de geschiedenis en betekenis van de Zaanse industriemolens anderzijds.

Van de dertien molens zijn er tien rijksmonumenten, één gemeentelijk monument en één exacte replica (houtzaagmolen Het Jonge Schaap, gebouwd in 2007 naar een molen uit 1680). Zes van de molens staan aan de Kalverringdijk op de Zaanse Schans. Bezoekers kunnen in de molens het werkend erfgoed aan den lijve ervaren. Bovendien vertelt iedere molenaar over de molen, de producten en het ambacht.

Het Molenmuseum werd in 1928 gevestigd in Koog aan de Zaan. Een deel van de collectie was te zien in de vaste opstelling, terwijl specifieke onderwerpen aan bod kwamen in tijdelijke tentoonstellingen. Met de stichting van de Zaanse Schans en de verplaatsing van een aantal industriemolens naar de Kalverringdijk nam het bezoek aan de molens aan de Kalverringdijk toe, terwijl het bezoek aan het Molenmuseum achter bleef. Omdat De Zaanse Molen volgens de doelstelling de aandacht voor de molens en het museum van even groot belang acht, werd vanaf 2012 het plan ontwikkeld om een nieuwe plek voor het Molenmuseum te vinden, het liefst vlak bij de molens aan de Kalverringdijk. In september 2020 werd dit nieuwe Molenmuseum aan Kalverringdijk 30 feestelijk, maar onder druk van corona maatregelen ingetogen, geopend.

3.2. Het Molenmuseum in 2023

We namen in 2023 afscheid van Sjors van Leeuwen, wandelende encyclopedie, molenaar, ridder, verhalenverteller en hartstochtelijk museumbeheerder. Hoewel Sjors met pensioen is, houdt hij het museum nog op twee manieren in het oog: als molenaar is hij vaak te vinden op De Bonte Hen, de oliemolen die tegenover het museum aan de Kalverringdijk staat. En ten tweede is Sjors lid van de museumcommissie.

In 2023 gaf Sjors zijn museumbeheerdersstokje over aan Jim Krab. Jim zorgt voor het dagelijks reilen en zeilen van het museum. De museumbeheerder stuurt de vrijwilligers aan, houdt de fysieke staat van het museum in optimale vorm en is lid van de museumcommissie.

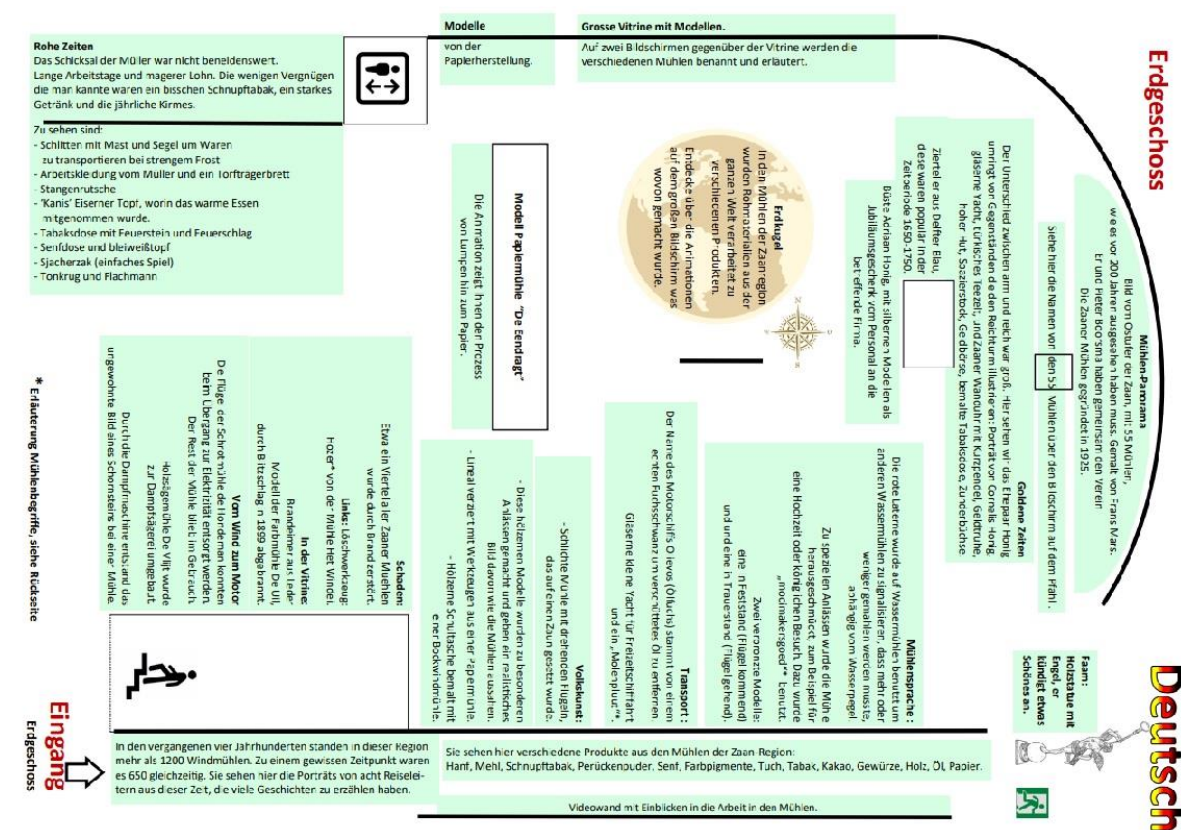
Museumteam

In 2023 werden bezoekers ontvangen en wegwijs gemaakt in het museum door een enthousiast team aan vrijwilligers. Aan het einde van het jaar waren er een veertigtal mensen actief in het Molenmuseum, onderverdeeld in baliemedewerkers en suppoosten. Deze mensen worden soms op

beide plekken ingezet, en zelfs op andere locaties. Omdat deze multi inzetbaarheid de souplesse verhoogt, heeft dit onze voorkeur.

In de winterperiode was het museum geopend van 12 tot 17 uur en vanaf 1 maart tot 31 oktober van 10 tot 17 uur geopend. Op 1 november volgde weer de winter openstelling. Over het hele jaar genomen beschikten we over vier kwalitatief goede rondleiders die ieder een eigen specialisatie hadden, zodat bezoekers nog meer te weten konden komen over bijvoorbeeld papier en papiermolens, of over de betekenis van vrouwen in de Zaanse geschiedenis.

De betrokkenheid van de vrijwilligers was hoog, zoals bleek uit het voortdurend meedenken om museum en presentatie te verbeteren. Een concreet resultaat was de ontwikkeling van een plattegrond voor bezoekers in verschillende talen.

Schematische plattegrond met informatie in diverse talen (met dank aan Gea).

Onderhoud

De vaste presentatie van het museum staat veilig achter het glas van verschillende vitrines. De gebruiksvriendelijke interactieve apparatuur is onderhoudsarm, hoewel er zo nu en dan kleine storingen optreden. Die worden vervolgens snel hersteld door Robert Blom van de firma RBTS. Schoonmakers zorgen ervoor dat het museum er tiptop uit ziet.

Een zorgenkindje blijft de klimaatbeheersing. Tot nu toe werd dit opgelost met afzonderlijke be- en ontvochtigers. Aan een permanente oplossing wordt gewerkt.

Buitengebied

Het fraaie tegeltableau met oliemolen De Oude Wolf werd ooit gemaakt voor de lakfabriek van Jacob Vis tegenover het Molenmuseum. Jarenlang zat het vervolgens verankerd in de gevel van het oude museum in Koog aan de Zaan. In 2023 werd het tableau voorlopig op het voorterrein van het Molenmuseum neergelegd. Ondertussen werden er plannen gemaakt voor herplaatsing op ons terrein. Eerst werd de staat van het tableau beoordeeld door een restaurateur. Daarna werd contact gezocht met een bedrijf dat een fundering kon maken. Helaas is er vertraging opgetreden omdat er

onder de beoogde plek voor het tableau te veel leidingen lopen. Het idee om het tableau zo te plaatsen dat je er achter – aan de overzijde van het fiets- en voetpad langs de dijk – de plek kon zien waar het tableau ooit voor werd gemaakt, is voorlopig in de koelkast gezet. Er wordt verder over nagedacht.

3.3 De Museumcommissie

De museumcommissie is verantwoordelijk voor de inhoudelijke vaste presentatie en voor het programma met wisseltentoonstellingen. De museumcommissie werkte in 2023 de plannen verder uit voor een programma met nieuwe tijdelijke tentoonstellingen. Daarbij is het uitgangspunt dat museum en molens elkaar versterken en als geheel een samenhangende presentatie bieden. Een presentatie die voor een breed publiek interessant, verrassend en onderhoudend is. Dit streven werd omarmd onder de noemer Wereld van Windmolens. Daarnaast is de museumcommissie verantwoordelijk voor praktische zaken zoals het vinden van opslagcapaciteit voor museumobjecten binnen en buiten de muren van het museum, het onderhoud aan de vaste presentatie en het werken aan oplossingen voor de klimaatbeheersing. Verder was er ook aandacht voor de verdere uitvoering van het Molenspeelerf.

3.4 Collectie

Naast het onderhouden van 13 industriemolens en een Molenmuseum, is één van de doelstellingen van De Zaanse Molen, sinds de oprichting in 1925, het vastleggen en verspreiden van kennis over de geschiedenis van de ooit 1100 aanwezige molens en alles wat daarmee in verbinding staat en stond. De basis hiervoor is de museale collectie die haar oorsprong vindt in de grote molententoonstelling die in december 1925 in de oude Koger school werd gehouden, en die vanwege de oprichting van de vereniging was georganiseerd door De Zaanse Molen. De Zaanse bevolking werd opgeroepen om zaken die betrekking hadden op het Zaanse molenleven eenmalig beschikbaar te stellen voor deze gebeurtenis. Het aantal inzendingen was overweldigend, uit alle hoeken van de streek kwamen mensen aanzetten met gebruiksvoorwerpen, aktes, schilderijen en tekeningen, gereedschappen, fotoboeken en zelfs complete molenmodellen. Ondanks het feit dat de tentoonstelling slechts van 24 december 1925 tot en met 1 januari 1926 liep, trok deze meer dan 5000 belangstellenden. Zodoende werden vrijwel direct na afloop de eerste plannen gemaakt voor het oprichten van een Molenmuseum met daarin een permanente opstelling van voorwerpen. In een tijdsbestek van drie jaar kwam dit museum van de grond met grote steun van de Zaanse gemeentes en de Zaanse industriëlen. In de aanloop werd wederom een oproep gedaan aan de Zaanse kanters met het verzoek of zij spullen wilden afstaan voor het nieuwe museum, hetgeen massaal gebeurde. Daarmee werd de basis gelegd voor de huidige collectie. Op 24 mei 1928 opende Z.K.H. prins Hendrik officieel het Molenmuseum.

Om de collectie voor een nog breder publiek dan alleen fysieke bezoekers te ontsluiten, heeft De Zaanse Molen sinds 1998 een online beeldbank, waarin een groot deel van de collectie kan worden bekeken en/of geraadpleegd. De beeldbank is te vinden onder de URL

<https://beeldbank.zaanschemolen.nl/>.

De collectiebeheerder van De Zaanse Molen, sinds 2015 Fulco Rol, is verantwoordelijk voor de registratie, beschrijvingen en de fysieke controle van de museale collectie en het ontsluiten van de collectie op de beeldbank.

Om de collectie gezond te houden is een goede verzorging onontbeerlijk. Iedere vijf jaar is een herwaardering nodig omdat de collectie voortdurend in beweging is: er komen objecten bij, er worden objecten gerestaureerd, soms wordt een object afgestoten en er worden objecten in bruikleen gegeven. Samen met de firma Apresa is de collectie bekeken en geanalyseerd. Vervolgens is een taxatierapport opgesteld voor de gehele collectie.

Vorbereidingen worden getroffen om te komen tot een nieuw collectieplan met een beschrijving van het doel van de verzameling en een analyse van de verzameling op deelcollecties (molens, documenten, schilderijen et cetera) en onderwerpen (innovatie, industrie en handel, beeldende kunst, migratie et cetera). Dat geeft richting aan het verzamelen en creëert ruimte om beter in te kunnen schatten wat er nog ontbreekt in de collectie en wat er eventueel kan worden afgestoten. Te denken is daarbij aan dubbelingen, gebrek aan relevantie of gebrek aan kwaliteit. De hierboven genoemde onderwerpen komen overeen met het collectieplan van het Zaans Museum. Voordeel van deze aanpak is een betere en diepere kennis van zowel onze collectie als die van het Zaans Museum. Het collectieplan wordt gekoppeld aan een te maken beleidsplan voor het museum, dat zich vervolgens laat vertalen in een jaarplan.

De geschiedenis van de Zaanse industriemolen begint aan het einde van de 16^e eeuw en duurt voort tot de dag van vandaag. De verzameling bestaat uit molenmodellen, schilderijen, boeken, foto's, windbrieven, gereedschappen, technische tekeningen en documenten. Dankzij onze unieke en steeds veranderende collectie kunnen we de geschiedenis van de Zaanse industriemolens goed over het voetlicht brengen.

De volledige collectie bestond in 2023 uit ruim 4000 museale voorwerpen zoals gereedschappen, schilderijen, molenonderdelen, etc., 47000 foto's, ansichtkaarten, negatieven, dia's, etc., 2300 boeken, 1500 documenten en ruim 2000 kaarten en technische tekeningen. Het registeren en beschrijven is een continu proces vanwege aanwinsten, maar ook door het opduiken van nieuwe inzichten, feiten en wetenswaardigheden.

Ook dit jaar werd de collectiebeheerder geholpen door een vaste ploeg vrijwilligers met ieder hun eigen specialisatie. We danken hiervoor Sjors van Leeuwen, Gijs van Soest, Jan Klees, Arie Butterman en Martin Schaap.

In 2023 zijn ruim 7000 voorwerpen beschreven, gescand en openbaar gemaakt op de beeldbank. Ook zijn dit jaar 500 tekeningen van Hinne Terpstra gedigitaliseerd, deze zullen de komende periode worden geregistreerd en beschreven.

Op 6 januari 2023 werd inventarisnummer 0027787 aangemaakt, op 31 december werd nummer 0034890 geregistreerd. Tegen het einde van het jaar tikte de beeldbank ruim 37.000 items aan.

Inv. nr.: 0034890, verfmolen de Zoeker aan de Zandijker Sluissloot rond 1900, afkomstig uit de verzameling van Jo Vooren.

Aanwinsten

In 2023 is de collectie weer verder uitgebreid met vele schenkingen. Een tweetal schenkingen waren heel bijzonder:

De houtsnijwerken van Alfred Oskar Brucker

Om meerdere redenen bijzonder waren de schenkingen van een aantal houtsnijwerken van Alfred Oskar Brucker, de man die in het verleden ook beheerder van het Molenmuseum was. Brucker restaureerde in Amsterdam gevels in opdracht van de Rijksdienst Monumentenzorg in Amsterdam. In de Zaanstreek werd hij al snel de belangrijkste restaurator op het gebied van houtsnijwerk. Bij de inrichting van de Zaanse Schans verzorgde Brucker de gevelversieringen en bovenlichten. Ook molens, tuinen en woonhuizen werden voorzien van werkstukken van zijn hand. Toen het pand Oostzijde 221 – in 1871 door Claude Monet op een schilderij vereeuwigd – werd gerestaureerd, maakte Brucker de typerende kuiven op de gevels.

Houten reliëf met het portret van Domela Nieuwenhuis.

Brucker met een deel van de kuif van Oostzijde 221.

De foto albums van Cees van der Horst

De grootste schenking welke de vereniging dit jaar kreeg betreft de collectie van de geboren Zaanse verzamelaar Cees van der Horst, tot zijn overlijden woonachtig in Scheemda. De verzameling bestaat o.a. uit 60 foto albums met voornamelijk afbeeldingen van Zaanse molens en dorpsgezichten, ruim 300 boeken waaronder enkele zeer speciale en zeldzame exemplaren en 100 cassettes met Ansichtkaarten.

Verder hieronder een selectie van de overige schenkingen:

- 3 tekeningen van Frans Mars met afbeeldingen van De Woude, Interieur Pink en Akersloot
- een wandbord van Makkummer aardewerk met een afbeelding van het Polderhuis aan de Museumlaan in Koog aan de Zaan
- een exemplaar Zaanse Skoon deel 2 van Remmet Ouwejan met opdracht
- een houtgesneden Mariabeeldje en een portret van Domela Nieuwenhuis gemaakt door Oskar Brucker
- een exemplaar van het Groot Volkomen Molenboek (1734) van o.a. Jacob Polly molenmaker te Saardam, het Groot Algemeen Moolen-boek (1761) van Johannis van Zyl molenmaker van

Lexmond en de Keurige Verzameling van Waterwerken, Schutsluizen, waterkeringen enz. (1757) van Tielemans van der Horst ontvingen wij van de Van Toorn Scholten Stichting.

- een koopacte van oliemolen de Eenhoorn in Wormerveer dd 26-09-1805
- bouwtekening voor een vergunningsaanvraag voor de bouw van een zagerij bij houtzaagmolen de Pet in Westzijderveld
- twee zagen uit een snelzaagraam afkomstig uit de zagerij de Twee Gebroeders op het Eiland in de Voorzaan
- een set ijskamels eveneens gebruikt bij de Twee Gebroeders
- twee harenmallen voor oliemolens de Oranjeboom en de Jonker
- een exemplaar Reglement van het brandassurantiecontract van molen cum annexis
- div. koopactes van o.a. pelmolen de David Zaandam Oost en de Rosbayer Zaandam West
- drie prijslijsten van de firma A. Latenstein Pz. betreffende het maalloon voor diverse grondstoffen
- een fotoalbum afkomstig van de familie Grootes met afbeeldingen van verfmolen de Oranjeboom in Westzaan.
- een verzameling oude foto's en documenten van oud-voorzitter van De Zaansche Molen Job Duyvis
- een specifieke serie negatieven en foto's van het Blauwepad gemaakt door Willem Visser
- diverse foto's en glasnegatieven gemaakt door Arend Latenstein, daarbij bevond zich de originele glasplaat van beroemde foto van het volk van verfmolen De Uil in Wormer.

Inv. nr. 0034295 het volk van de Uil, glasnegatief 9x12, gemaakt door Arend Latenstein

Onderzoek

Naast het registreren van de vele voorwerpen, is gedurende 2023 het beeldmateriaal van een aantal specifieke plaatsen, molens en personen, voorzien van de best mogelijke beschrijving en volledig in beeld gebracht. Daarbij blijft het criterium, wat zien we, waar én wanneer, indien mogelijk waarom, welke kant kijken we op, wie staan erop en wat valt er verder nog te vertellen. Het onderzoek dat hiervoor wordt gedaan leidt regelmatig tot nieuwe feiten, wetenswaardigheden en inzichten. Hieronder een korte opsomming van een aantal specifieke gebieden en molens waarvan het materiaal geheel is nagelopen en beschreven:

- Oliemolen de Jonker aan de Oostzijde van Zaandam met het deel van Oostzijde tussen de beschuitfabriek van Hille en de Willem Alexanderbrug.

- Het dorp Zandijk tussen de noordgrens en de Tuinstraat, naast veel dorpsgezichten vallen daarin o.a. ook de molens de Koperslager, het Vette Schaap, het Herderskind, het Jonge Big en de Windhond.
- Het deel van Wormerveer tussen de zeepziederij de Adelaar en het Hennepad.
- Molens de Rietvink, de Beer, de Moriaan, het Fortuin en de Jonge Wolf aan de Veerdijk in Wormer, tezamen met de daaruit voortgekomen industrie.

Daarnaast is dit jaar de laatste hand gelegd aan het conserveren en registreren van de verzamelingen Grootes en Ohlen.

Restauraties

In 2023 zijn er geen werken gerestaureerd, wel zijn er concrete plannen gemaakt voor de restauratie van het tegeltaleau 'de Oude Wolf'.

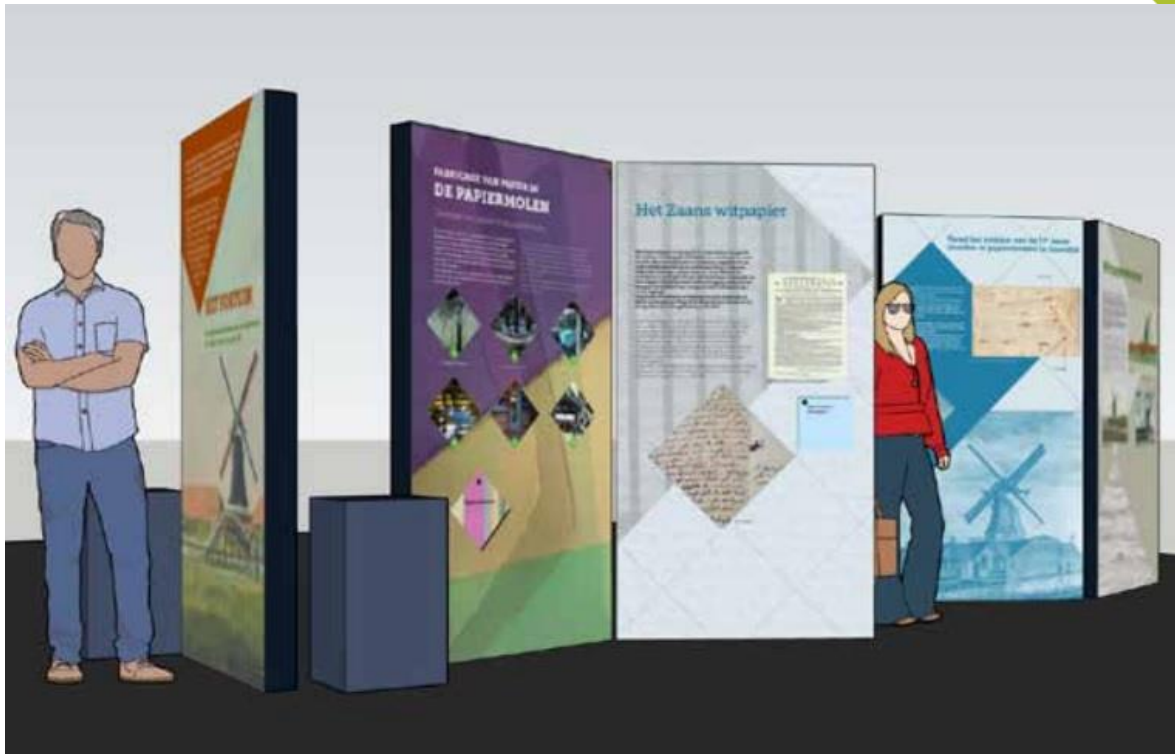

Tegeltaleau De Oude Wolf op zijn oorspronkelijke plek bij lakfabriek Jacob Vis

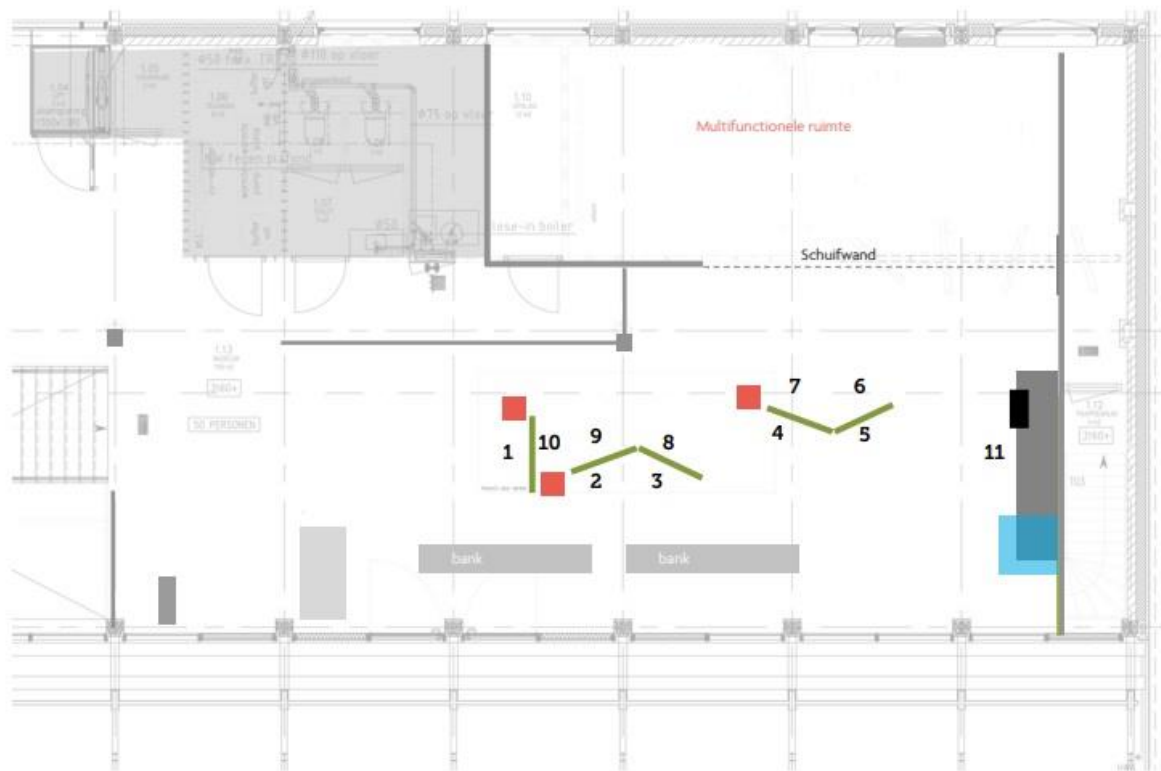
3.5 Tentoonstellingen

Er zijn ieder jaar twee tijdelijke tentoonstellingen: één in de winter en één in de zomer. Afwisselend zullen er tentoonstellingen voor een breed publiek, en verdiepende tentoonstellingen voor de meer ingevoerde molenliefhebbers worden gemaakt.

Als voorbereiding op het tentoonstellingsprogramma werden de tentoonstellingspanelen aangepast door ze schakelbaar en lichter te maken.

Aanzicht van de tentoonstellingspanelen 1 tot en met 5.

De tentoonstellingspanelen op de eerste verdieping in plattegrond. Rechts de oostwandvitri ne

Oostwandvitri ne

De oostwandvitri ne is conform deze 'artist impression' uitgevoerd.

Vaste vorm voor wisseltentoonstellingen

Nadat het onderwerp voor een wisseltentoonstelling is vastgesteld, er onderzoek is gedaan, en het verhaal van de tentoonstelling in woord en beeld is bepaald, volgt de fase van vormgeven en inpassen. De vaste vorm van iedere tentoonstelling wordt bepaald door het maximaal aantal panelen (5 tot 6 panelen, ieder met 2 kanten). Iedere wisseltentoonstellingen wordt in beeld en tekst geprint op een magnetische folie die vervolgens op de panelen wordt 'geplakt'. Op die manier wordt de tentoonstelling toegankelijk en gedoseerd aan het publiek aangeboden, zonder dat er kwetsbare originele museumobjecten worden gebruikt. In de oostwandvitri ne is juist wel ruimte voor originele museumstukken. De oostwandvitri ne werd in het voorjaar van 2023 geplaatst. Om te voorkomen dat de vitri ne leeg zou zijn (omdat de tentoonstelling *Ridders van de molen* tot het einde van 2023 was te zien), werd de vitri ne in mei ingericht met de tijdelijke tentoonstelling *De Harenmakerij*. Door te werken met dit format voor wisseltentoonstellingen wordt niet alleen optimale veiligheid voor originele museumobjecten gegarandeerd, maar zijn ook de te maken kosten in de uitvoering van iedere tentoonstelling beheersbaar en voorspelbaar geworden.

Intro

Olie was de benzine van de 17e en 18e eeuw. Vanaf het begin van de 17e eeuw werd door Zaanse molens olie geslagen uit plantenzaad. Olie was nodig voor verf en zeep, om voedsel in te bakken en als brandstof voor verlichting. Miljoenen kilo's raapzaad, koolzaad, lijnzaad en hennepzaad werden ieder jaar vermalen, verhit en uitgeperst.

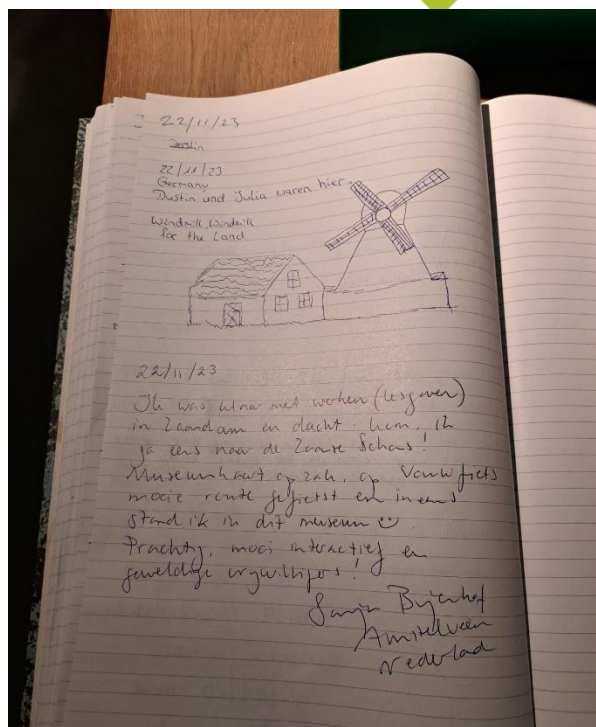
Er hebben meer dan 200 oliemolens in de Zaanstreek gestaan. Aan het einde van de 18e eeuw produceerden de oliemolens ieder jaar ruim 24 miljoen liter olie en bijna 50 miljoen kilo koeken. Eén molen verwerkte ongeveer 140 last zaad per jaar. Een last is ongeveer 2000 kilo zaad.

Het was een reusachtige industrie die leverde aan binnen- en buitenland. Het slaan van olie was een complex en ingenieus proces.

De eerste twee afbeeldingen in het beeldscherm van de vitrine tentoonstelling De Harenmakerij.

3.6 Bezoekersbeleving

Het aantal bezoekers in 2023 bedroeg 30.331. De reacties die onze medewerkers terugkregen van bezoekers en de opmerkingen die bezoekers achterlieten in het gastenboek waren uitgesproken positief: het gastenboek puilt uit van de complimenten, de bezoekers zijn aangenaam verrast over de veelheid en het belang van het verhaal van de geschiedenis van de Zaanse industriemolens. Vooral de interactiviteit en de presentatie waarin licht en donker een belangrijke rol spelen, konden op bijval rekenen. Ook de opzet met de acht gidsen die ieder vanuit hun eigen tijd en achtergrond commentaar leveren op de onderwerpen in het museum, én de thematische opzet werden en worden zeer gewaardeerd.

In het gastenboek laten jong en oud hun commentaar over het Molenmuseum achter

3.7 Activiteiten

In het najaar van 2023 werd het hek rond het molenspeelerf gemaakt en het speeltoestel met de polder afgemaakt. In juli kregen jonge molenliefhebbers de kans om het molenspeelerf uit te testen. Het werd een vrolijke middag. In de Windbrief verscheen een levendig verslag van de doop. Zullen ze de speeltuigen, die zijn gebaseerd op de werking van molens, wel leuk vinden? De vraag die Ed Pielkenrood stelde aan de kinderen werd volmondig met ja beantwoord. De speeltuin blijkt een grandioos succes. Alle aanwezige kinderen vermaakten zich kostelijk.

Eind september kon het Molenspeelerf eindelijk de verplichte keuring ondergaan. Daarna was het wachten op de uitslag. Het duurde tot eind november tot de goedkeuring werd verleend. Ondertussen werden de voorbereidingen getroffen voor de plaatsing van een automatisch toegangshek. Daarmee is het molenspeelerf klaar voor gebruik. Er zal in 2024 nog een kleine opening plaats vinden voor de Vereniging en geïnteresseerden.

NIEUWE SPEELTUIN

Maar het mooist vind ik de Gekroonde Poelenburg, want die is anders dan alle andere molens." Moos vindt de watervijzel en de kriukas het mooist. Evi de Lange (7) en Puk vinden alle speeltuigen heel leuk en vooral ook de wiebelbalk. Ook over het Molenmuseum zijn zij enthousiast. "Met school ben ik in molen De Schoolmeester geweest" vertelt Evi. Maar verder vindt zij alle molens een beetje hetzelfde.

WIEBELBALK FAVORIET

Ciska (4) en Anna (4) Krab zijn niet weg te slaan bij de watervijzel en staan er zelfs met hun voeten in het water. Ook de wiebelbalk en de tonnen vinden zij prachtig. Daan Borgdorff (8) komt al vanaf zijn derde regelmatig in De Schoolmeester, maar hij vindt het Molenmuseum ook heel mooi. "Leuke speeltuin" roept hij enthousiast, "vooral de wiebelbalk!" Tom Staal (10) is vanwege de timmerclub lid geworden van de vereniging. "Ik ben nog niet in het Molenmuseum geweest, maar dat ziet er ook heel mooi uit." De speeltuin vindt Tom heel gaaf, vooral de wiebelbalk.

4. Verslag van de Technische Advies Commissie

4.1 Inleiding

Hoewel De Zaansche Molen in 2023 aan grote organisatorische veranderingen onderhevig is geweest, heeft de Technische Advies Commissie (TAC) haar positie als belangrijk adviesorgaan van het bestuur behouden. De commissie kan het werk op en rond de molens blijven uitvoeren, maar de structuurwijziging gaf wel aanleiding procedures tegen het licht te houden en verbeteringen door te voeren. Zo werd ten aanzien van het beheer van de molens een aanzet gegeven tot een 'molenaarscommissie' voor de benoeming van nieuwe molenaars op onze molens. Een noodzaak die ontstond omdat in het bestuur geen molenaar aanwezig is. Een volgende stap is het opzetten van een rooster van op- en aftreden alsmede het opnieuw beoordelen van functieprofielen. Zo draagt de commissie bij aan de professionalisering van de vereniging.

Een punt van steeds groter wordende zorg, en wat op iedere vergadering aan de orde kwam, is het tekort aan ambachtslieden voor het werk dat we de komende jaren verwachten. Ondanks dat we de afgelopen jaren met meer bedrijven zijn gaan samenwerken, is het aantal vakkundige handen verminderd. Klussen lopen daardoor uit of zijn slechts met veel inspanningen van de grond te krijgen. Dit landelijke verschijnsel gaat gepaard met stijging van arbeid- en materiaalkosten. Gelukkig is het budget voor de SIM (Subsidieregeling Instandhouding Monumenten) gestegen, al is dat voor onze kapitale industriemolens slechts een kleine bijdrage in het noodzakelijk onderhoud. In 2024 kunnen we voor onze monumentale molens deze subsidie voor de periode 2025-2030 aanvragen. Daarvoor zijn eind 2023 de inspecties begonnen.

Binnen de vereniging zelf zijn ambachtelijke werkzaamheden als zeilmaken en harenmaken nog goed vertegenwoordigd. In de capaciteit voor het zeilmaken is zelfs enige uitbreiding geweest.

Een onderwerp dat de komende jaren aandacht zal krijgen is de inrichting van de molenerven. In navolging van wat andere molenorganisaties in den lande al hebben gedaan, zet de TAC zich in om voor de specifiek Zaanse molenerven uitgangspunten te formuleren. Het lijkt de commissie goed de informatie daaromtrent te verzamelen zodat, wanneer onderhoud aan een erf wordt gedaan, er met die historische gegevens rekening kan worden gehouden. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn o.a. erfafscheidingen, beschoeiingen, beplanting en objecten welke passend zijn op een molenerf.

4.2 Veiligheid

Sinds 2023 heeft De Zaansche Molen een APK-M (algemene periodieke keuring voor molens) ingevoerd. Daar waar er voor brandblussers, bliksembeveiliging en vluchtwegaanduidingen gestructureerde inspecties worden gedaan, had een gestructureerde algemene keuring van de molens zelf nooit plaatsgevonden. Vanaf dit jaar heeft de TAC een lijst van te keuren punten geformuleerd. Deze worden voor het bezoekersseizoen bij de drukst bezochte molens nagelopen.

4.3 De Molens

Heel opmerkelijk was de zomerstorm welke op 5 juli over Nederland raasde. Landelijk werden grote verschillen gemeten. In Zeeland was hoegenaamd geen storm terwijl voor IJmuiden de windmeter tot 145 m/s uitsloeg. Vele molens liepen door de vang, op diverse plekken ontstond schade.

Op volgorde van verwerving door De Zaansche Molen hier de gebeurtenissen per molen in 2023:

4.3.1 Het Pink

Hier stond het jaar vooral in het teken van de voorbereiding op de omvangrijke restauratie van de oosterschuur. Van fundering tot dak zal deze gerestaureerd en rechtgezet moeten worden. Om een beeld van de verzakingschade te krijgen werden in februari enkele poeren uitgegraven. Een ander belangrijk te restaureren onderdeel is de kap. Hier wordt teruggegrepen op de meer originele bekleding van deze kap door hout. Dat was een vaker toegepaste methode van kapbedekking, maar nu op geen van de Zaanse molens meer aanwezig is. Het Pink heeft dit tussen 1751 en 1876 gehad. Wanneer dat is terugbracht, versterken we daarmee nog meer de uniciteit van Het Pink. Daarnaast zijn de roeden aan vervanging toe en bedekken we het molenlijf opnieuw met riet. Voor het opstellen van dit totaalplan laten we ons bijstaan door Van Reeuwijk Bouwmeester. TAC-lid Jan Lange verzorgde vakkundig al het benodigde tekenwerk.

Hoewel de plannen zijn ingediend, leidde dat binnen de gemeente tot veel onduidelijkheden en oponthoud van de procedure.

Verschillende gesprekken, tot op het niveau van B&W, waren nodig om de impasse te doorbreken. In het voorjaar van 2024 verwachten we over een (onherroepelijke) vergunning te beschikken waarna de fondsenwerving aan zal vangen.

Parallel aan deze voorbereidingen heeft met name Henk Kroes zich gebogen over het geheel uitruimen van de oosterschuur waarbij alle oneigenlijke, later aangebrachte elementen gedemonteerd zijn.

De molen draaide nagenoeg

iedere zaterdag waarbij de vaste molenaarsploeg bestond uit André Koopal, Christiaan Smit en Peter Bank. De ploeg verzorgde een betere afstelling van de verwarmingsinstallatie en verrichtte kleine onderhoudswerkzaamheden. De molenmaker verving de halssteen die we al enige tijd op voorraad hadden liggen. Het Pink is geregeld het decor waar aankomende molenaars instructie krijgen over de werking van een oliemolen. Met name André spant zich daar vanuit het Gilde van Molenaars voor in. In de noorderschuur was onder leiding van André en Bart Nieuwenhuijs de jeugdmodelbouw gevestigd. Een vaste schare jeugdigen timmeren daar enthousiast aan molenmodellen. In januari stond Het Pink enige dagen in de rouwstand vanwege het overlijden van de vader van André.

Graafwerkzaamheden bij molenschuren Het Pink i.v.m. inspectie van de fundering

4.3.2 De Koker

Ook in 2023 hielden molenaars Ton Leegwater en Simon van der Meer onze molen in Wormerland draaiende. Naast het draaien wordt er geregeld gemalen, o.a. de pannenkoekenmix vindt tijdens Molen- en Monumentendagen aftrek. Een deel werd via de winkel in De Huisman verkocht. Voor tal van hand- en spandiensten kunnen de molenaars op de bereidwilligheid rekenen van Gert Zwagerman die ook trouw aan De Koker is.

De TAC bracht op 14 juni een inspectiebezoek. Verschillende zaken werden opgenomen en bij een molenmaker in opdracht gegeven. Deze moeten voor een grote schilderbeurt volgend jaar uitgevoerd zijn. De molen is door een gespecialiseerde firma onderzocht op hout-aantastende insecten.

Uiteindelijk behoefde er geen bestrijdingsplan opgezet te worden.

4.3.3 De Bleeke Dood

Wat betreft het onderhoud lag hier de nadruk op het schilderwerk aan de onderbouw en het woonhuis. Schildersbedrijf Van der Werff uit Assendelft was verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan. Voor het schilderwerk uit is er fors timmerwerk verricht aan het gevelhout en ramen. Ook de paneeluur van de woning, die al enige tijd was opgeslagen vanwege de slechte staat, is geheel gerestaureerd. De zuidgevel van de ombouw aan de zijde van de kerk werd grotendeels vernieuwd, enkele goten zijn vervangen en verschillende reparaties werden voltooid. Op 20 juni inspecteerde de TAC de molen van top tot teen. Daarbij kwam o.a. naar voren dat aan de constructie van de kap (voeghouten, steunder en steunderbalk) de komende

Werkzaamheden aan de zuidgevel bij De Bleeke Dood op 1 juni 2023

jaren nog wel het één en ander moet gebeuren. Ook hier lijkt de techniek voor het versterken van voeghouten d.m.v. glasfiberstaven op de langere termijn geen oplossing. De molen is groot qua oppervlaktes schilderwerk, vandaar dat we dit fasegewijs uitvoeren. Voor het volgende jaar staat het onder achtkant op het programma. Molenaar/bewoner Rick Bakker liet de molen met enige regelmaat draaien. Het feit dat de molen bewoond is, maakt dat er veel toezicht is op de molen en het omliggende erf. Ook dit jaar vonden weer verschillende educatieve activiteiten plaats. Vrijwilligers vanuit De Zaansche Molen weten dit al jaren op boeiende wijze vorm te geven.

4.3.4 De Ooievaar

In de afgelopen decennia is het gebruikelijk geworden om bij molenzeilen, vanwege de weersbestendigheid, kunststof-achtige materialen gebruiken. Toch blijkt regelmatig dat deze niet altijd langer meegaan. Het doek is lichter van kwaliteit, UV-gevoeliger en eerder doorgesleten. Een bewijs daarvoor werd bij De Ooievaar geleverd. De molen is al jaren wekelijks in bedrijf en pas dit jaar werden de 26 jaar(!) oude katoenen winterzeilen van de buitenroed vervangen. De nieuwe zijn wederom van stevig katoendoek. Het eerste jaar zijn deze nog onbehandeld, voor een volgend seizoen worden ze in de juiste kleurstelling geschilderd.

Op de Molendagen in mei en september was De Ooievaar weer geopend voor bezoekers die zich vooraf hadden ingeschreven. De molen werd door Matthijs Ero wekelijks in bedrijf gesteld waarbij geregeld lijnolie werd geslagen op voor- en/of naslag. Op Molendagen zijn molenmaker Ron Blonk en Kenzy Nieuwhof altijd aanwezig voor het demonstreren van het ambacht van molenmaker en olieslager. De ontsluiting voor het bezoek was geregeld via het terrein van buurman Duyvis/PepsiCo die tevens zakjes borrelnootjes en chips voor de molenbezoekers ter beschikking stelde. In maart klopte de rietdekker het riet op de kap op en deed stopwerk rondom kistramen. Bij het fraaie

zomerse weer voerde Matthijs teerwerkzaamheden uit. In het najaar werd het karakteristieke naambord van het rieten achtkant gehaald zodat deze kan worden opgeknapt.

4.3.5 De Kat

Het nieuwe jaar was maar enkele dagen oud toen Molenmakerij Saendijck met een interessant en omvangrijk project begon. Hier werd namelijk de steenspil van het noordelijke koppel kantstenen vervangen. Als eerste werd de verfkamer, die om de stenen is gebouwd om vermengen van pigmenten (kleur) te voorkomen, gedemonteerd. Hierna werd het gehele steenraam losgehaald en steenwiel opgehangen aan de legering. Nadat het oude spil, welke nog afkomstig was uit De Duinjager, was losgezocht werd deze voorzichtig naar beneden getakeld. Het oude spil werd zodanig neergelegd en ingemeten dat alle verbindingen en kepen overgenomen konden worden op de nieuwe spil. Toen deze robuuste eikenhouten spil in gereedheid was gebracht en geheel afgewerkt, werd deze op zijn plek gezet. Hierna werden alle eerder genoemde onderdelen weer aangebracht. Met elkaar een klus van enkele weken die in het laagseizoen kon worden gepland. Het project kreeg in de Windbrief verschillende keren aandacht.

Na de verzwarening van de Kalverringdijk was de aansluiting op het molenpad bij de entree niet meer als behoort. Doordat De Kat nu enkele weken gesloten was, is het gehele straatwerk uitgenomen en werd een doeltreffende loopbeun aangelegd. Deze gaat rechtstreeks vanaf het voetpad op de dijk naar de molendeur. Van oudsher werden pakhuizen en molens vaker met beunen toegankelijk gemaakt. Het telkens ophalen van het straatwerk werd historisch minder passend en bovendien steeds moeilijker in stand te houden. Een loonwerker kon de palen in de grond brengen. Ron Butterman, welke enkele weken voor timmerwerk werd ingezet, wist de constructie in enkele weken te bouwen.

Terwijl het project aan de steenspil en loopbeun nagenoeg was afgerond, werden er in het zuidwest veld van het onderachtkant een tiental weegdelen vervangen. Nadat gereedschappen, materieel en zaagsel was verwijderd, werd de molen weer opengesteld. Op 2 maart deed Rietdekkersbedrijf Gebroeders Visser herstelwerkzaamheden aan de kap.

Net als voorgaande jaren werd de molen in werking gesteld door de molenaars Robbert en Piet Kempenaar, Mats Faber, Herman Ossebaar en Paul Buurmans.

Aan het fanatiek draaien en malen kwam dit jaar op 27 september abrupt een einde. Die dag werd er tijdens het wisselen van de zomer- naar de winterzeilen in de buitenroed een forse scheur ontdekt. Voor De Zaansche Molen en de molenaar-exploitant een onverwacht grote tegenvaller, temeer omdat bij het aanbrengen van de roeden in 2012 werd uitgegaan van een levensduur van tenminste 50 jaar. Getroost door de gedachte dat hiermee

De Kat stond vanaf eind september stil, met alle windborden uit, op het westen

een ongeluk is voorkomen, viel het stilzetten van de molen betrokkenen zwaar. Doordraaien met zo'n zwakke constructie zou onverantwoord zijn. Direct worden zeilen afgenomen en alle borden uitgehaald. Nadat de volgende morgen de producent ter plaatse is geweest en een onderzoek is opgestart, wordt de vervangingsoperatie uitgewerkt en aan vakkundige bedrijven opgedragen. Hoewel de producent van de roeden alles op alles zet, is het maken van twee roeden een klus van maanden. Het onderzoek door een externe partij naar de oorzaak is nog in gang. De verwachting is dat De Kat in het voorjaar van 2024 weer zal kunnen draaien en malen.

4.3.6 Het Prinsenhof

Onze fraai gesitueerde molen in het Westzijderveld bevindt zich in een goede staat van onderhoud. Een project dat al enige tijd loopt is het verder optimaliseren van de sprinklerinstallatie. Deze was storingsgevoelig. Door een belangrijk deel van deze installatie onder te brengen in een buiten de molen gebouwde 'geitenhok' om zo de techniek (vorstvrij) te kunnen houden, worden toekomstige storingen voorkomen. Het tegelijk aansluiten van de verschillende onderdelen vergt veel coördinatie in een tijd waarin vakkundige handen schaars zijn.

Het hoofdmolenaarschap wordt waargenomen door Rick Bakker, maar voor Het Prinsenhof zijn mensen als Bart Nieuwenhuijs, Gerrit Gelderman, Gerrit Volkers, Bert Smit en Fred Eerenberg (overleden in 2023) onmisbaar. Behalve voor het regelmatig draaien van de molen verzorgen zij het omliggende moleneiland, doen onderhoudswerk en ontvangen bezoekers welke op de Molendagen traditiegetrouw ook via het water de molen kunnen bereiken.

4.3.7 De Gekroonde Poelenburg

Meerdere keren per week is De Poelenburg draaiend te aanschouwen waarbij al enige jaren Bob Vink een stabiele factor is. Het gaande houden van deze paltrok-houtzaagmolen is van belang voor de instandhouding ervan. Naast Bob bestaat de maalploeg uit Martin Schaap, Rick Struik, Henk Kroes en Peter Moerland. Zagenslijper Jan Doodeman is vanwege zijn ervaring bij De Poelenburg gevraagd te assisteren met slijpwerk voor het Nederlands Stoommachinemuseum in Medemblik. Daar staat in de machinetuin een op stoom aangedreven zaagmachine opgesteld. In 2018 werd door restauratiebedrijf B.C. Nieuwenhuijs het kruiwerk van de molen grondig gerestaureerd. Het geheel werd weer zodanig dat het krachtenverloop en positionering van de sleutelbalk is zoals behoort. Toen werd tevens de staartbalk vervangen. In dit jaar werd het werk van destijds door Nieuwenhuijs nagezien, doorgesmeerd en waar nodig bijgesteld. De toen aangebrachte eikenhouten staartbalk werd nu aan de bovenzijde bekleed met lood.

In de houtloods werd door Saendijck een eenvoudig toilet gerealiseerd en zij repareerden enkele heklatten. De vrijwillige timmerploeg,

Uitgewaaide onderdelen lagen op langs de Kalverringdijk

actief bij o.m. Het Jonge Schaap, herstelde delen van het houten geschilderde hekwerk. Op woensdag 5 juli raakte de topgevel van de loods zwaar beschadigd tijdens zomerstorm 'Polly', deze storm was één van de zwaarste in de afgelopen 50 jaar. De storm was 'kort maar krachtig' en ging vrij vlot van zuidwest naar bijna noordnoordwest. Daarbij sloeg de wind op een zeker moment om de molen en kreeg vat op de achterzijde van het uitstekende gedeelte van het kopschot. Deze brak af en waaide in brokken uiteen. Daarbij werd tevens de nok beschadigd waaraan de verankering was bevestigd. De schade wordt door de verzekeraar gedekt, echter kwam het werk in 2023 nog niet tot uitvoering. Opvallend was overigens dat in dezelfde storm nog twee topgevels (pronkgevels) stukwaaiden, te weten aan het Zuideinde 50 in Koog aan de Zaan en aan Westzijde 84 in Zaandam.

4.3.8 De Huisman

Hier ging Sjors van Leeuwen, die er vanaf de restauratie in 2011 molenaar was, met pensioen. Naast zijn molenaarschap wist hij in die periode het specerijenmagazijn uit te bouwen tot een steeds smaak- en stijlvollere winkel. Het werd een succes en de molen draaide heel veel. Daarnaast deed Sjors onderhoudswerkzaamheden, maar kreeg de laatste jaren voor wat betreft de winkel assistentie van Jacintha Mandjes. Zij nam de dagelijkse leiding over zodat Sjors met een gerust hart dit jaar af kon zwaaien. Tijdens een receptie op De Bonte Hen, waar Sjors voortaan vrijwillig aan de gang zal gaan, werd stilgestaan bij zijn periode op De Huisman. Maar er waren ook woorden van dank voor zijn inspanningen voor De Zaansche Molen. Een staat van dienst

De Huisman met pas geschilderde winterzeilen

waarvoor hij op de eerstvolgende ledenvergadering werd benoemd tot erelid. Ondanks Sjors' vertrek draaide de molen meerdere keren in de week. De afgelopen jaren zijn er een aantal molenaars bij onze specerijmolen betrokken geraakt. Met name Paul Buurmans, Joop Broodbakker en Job de Groen zijn nu actief. Tijdens de zomerstorm raakte de bliksembeveiliging en enkele vorstpannen los. De vorig jaar geleverde winterzeilen werden door Job in een historisch verantwoorde kleurstelling geschilderd waarmee het authentieke beeld van De Huisman werd versterkt.

Op zaterdag 10 juni stond de molen, samen met De Bonte Hen, enige uren in rouw i.v.m. de uitvaart van onze molenvrijwilliger Mark Veneman die op 59-jarige leeftijd onverwachts overleed. Hij was De Zaansche Molen gedurende zijn leven zeer trouw.

4.3.9 De Zoeker

Molenaar Ruud Nieuwhof draaide dit jaar maar liefst 2.000.000 omwentelingen bij elkaar en behoort daarmee tot één van de meest draaiende molens van Nederland. Naast het draaien slaat de molen olie en ontving ook in 2023 veel groepen met geïnteresseerden. In het hoogseizoen werd Ruud in de weekenden bijgestaan door Rick Bakker die met het naslag werkt. Met het oog op de stijgende gasprijzen werd de verwarming van de molenhut losgekoppeld van de verwarmingsketel van de molenaarswoning. In het vervolg zal de hut lokaal, elektrisch verwarmd worden. Stam Elektrotechniek legde dit keurig aan.

De Zoeker heeft een buitengewoon interessante geschiedenis die nog enkele onduidelijkheden kent. Daarom heeft de TAC dit jaar de voorbereidingen getroffen voor het uitvoeren van een bouwhistorische verkenning. Met name het bovenachtkant van De Zoeker heeft nog verschillende geheimen bloot te leggen. We hopen met het onderzoek o.a. het bouwjaar van dit bouwdeel vast te kunnen stellen.

4.3.10 De Bonte Hen

Bij deze molen vonden allerlei ontwikkelingen plaats. Zo werd per 1 april Jippe Kreuning, die al enkele jaren betrokken is bij 'De Kip', benoemd als hoofdmolenaar. Hij stelt zich onder meer tot doel het oliewerk weer op de originele wijze te gebruiken; dus met stenen, voorslag, stamperij en naslag. Het geeft een zuivere weerspiegeling van dit voor de Zaanstreek relevante molenbedrijf. Om die reden werd op 5 oktober het voorslag weer in werking gesteld. Bij het proef-slaan waren enkele ervaren olieslagers aanwezig. Eind jaren negentig was dit oliewerk voor het laatst in bedrijf. Door onder meer een gebrek aan haren, bleef dit voorslag zo lang buiten

gebruik. In een later stadium zal de originele verdeling van de spaken op de wentelas weer worden teruggebracht.

Het molenpaadje, dat enkele jaren terug is aangelegd richting de zuidelijke entree, werd opgehoogd en aansluitend gemaakt op de verhoogde dijk. Jippe vond voor zijn kleinschalige ambachtelijke zeilmakerij op de schuurzolder een nieuw onderkomen. Samen met het harenmaken, dat daar al enkele decennia plaatsvindt, is het zeilmaken een welkome aanvulling. Dit met het oog op het stimuleren van meer ambachtelijke bedrijvigheid binnen de vereniging. Aan de molens waren vele bedrijfstakken gelieerd waarvan, naast bijv. smeden en steenhouwen, het zeilmaken wel één van de belangrijkste was. In het weekend van zaterdag 21 en zondag 22 oktober was de molen in het kader van het IFIKZ-festival opengesteld en geheel in bedrijf. Ondanks de wind en regen vonden vele Zaanse bezoekers de weg naar De Bonte Hen. Naast Jippe waren in 2023 ook Martin Bus, Fulco Rol, Gijs van Soest, Abel Blom, Chris Smit en enkele andere maalploegleden actief. Deze groep werd dit jaar aangevuld met Sjors van Leeuwen, die in het verleden al vaker actief was op De Bonte Hen. Op 31 oktober overleed molenpoes Droppie, zij werd 17 jaar lang met toewijding verzorgd door Martin Bus en begraven op het molenerf. Aan het einde van het jaar stond het evenement "Kerst op de Kip" op het programma waarvoor speciaal bewoners uit de omgeving waren uitgenodigd. Een lokaal evenement bij kaarslicht dat op belangstelling en waardering kon rekenen.

4.3.11 De Schoolmeester

In het jaarverslag van vorig jaar werd reeds gewag gemaakt van de aanstaande herbouw van het ketelhuis. Groot was de eerdere toezegging van twee fondsen, te weten Stichting Het Fortuinfonds en Van Toorn Scholten Stichting, die de bouwkosten zouden dragen. Na een lang en uitgebreid vergunningstraject werd in februari de omgevingsvergunning onherroepelijk waarna we ons op de uitvoering konden gaan richten. Het werk werd aan Nieuwenhuijs en Peetoom gegund.

Op 8 juni dreef Ed Pielkenrood, voorzitter van Het Fortuinfonds, een stalen buispaal in de zachte bodem hetgeen het startschot was van de bouw. In de maanden daarna ging het vlot. Nadat het beton was gestort startte men met het metselwerk. Aan het weliswaar kleine bouwwerk zitten tal van aardige details zoals uitkragend metselwerk, gevelankers, rollagen, boog- en strekkenlagen: een feest voor de metselaar die al zijn passie voor het vak erin kwijt kon.

Nadat het metselwerk op hoogte was, werd de houten kapconstructie overeind gezet en de beide topgevels opgemetseld. Daar waar de één werd beëindigd met de (originele!) afdeksteen, werd bij de ander de imposante schoorsteen tot de juiste hoogte opgemetseld. Hierna richtte het werk zich op de binnenzijde; de herbestemming van het ketelhuis voor het onderbrengen van een tot dan nog ontbrekend toilet. De voorruimte heeft zoveel als mogelijk zijn oorspronkelijke karakter. Men ziet er de kapconstructie, de vloer is er bestraat en de wanden bepleisterd. In het straatwerk is de oorspronkelijke stookplaats van de ketel zichtbaar gemaakt. De toiletruimtes zijn moderner. De toiletframes voor de beide toiletten zijn weggewerk in de wand waartussen de mogelijkheid ontstond een brandslaghaspel te installeren. Een degelijke voorziening ontbrak nog en hier ontstond een betrekkelijk eenvoudige mogelijkheid om zo'n haspel uit het zicht en vorstvrij te monteren. Hierna werd het Ketelhuis prachtig geschilderd.

Daarnaast is er ook het nodige aan onderhoud verricht. Behalve het herbouwen van het ketelhuis kregen Nieuwenhuijs en Peetoom ook opdracht de platting rondom het zeskante molenlijf van nieuwe dakbedekking te voorzien en aansluitingen langs dakrand en zeskant kloppend te maken. Door Molenmakerij Saendijck werd een nieuwe roerbak geïnstalleerd. Een flink object dat maar net door de deur naar binnen paste. Molenaar Ron Butterman schilderde bij mooi weer de noordgevel van de droogschuur. Daarvoor haalde hij oude verflagen weg, schuurde het geheel op en zette het opnieuw goed in de verf. Na afloop van dit enorme werk hielp vader Arie, die wekelijks op vrijwillige basis op de molen is, bij het stofvrij maken van het interieur van de droogschuur.

Een aangrijpende gebeurtenis was het overlijden van Bart Butterman. Al vanaf zijn kinds jaren betrokken bij De Schoolmeester; van de vodden- tot en met de droogschuur kon je Bart aan het werk zien. Hij hielp met hand- en spandiensten, deed onderhoudswerk en was de vaste metgezel van zijn vader bij beurzen. De laatste jaren werkte hij vaak op woensdagen samen met zijn vriend en collega Jurgen ten Cate. Bart was al enige tijd ziek, toch kwam zijn overlijden op 41-jarige leeftijd onverwachts. Op 6 augustus werden belangstellenden in gelegenheid gesteld om op De Schoolmeester afscheid te nemen.

4.3.12 Het Jonge Schaap

De vrijwillige timmer- en schilderploeg deed dit jaar weer veel onderhoudswerk op Het Jonge Schaap. Ook het erf behoort tot hun werkgebied. In 2023 werd de erfafscheiding opgeknapt. Bij de bouw van de molen in 2007 was hier een onbehandeld, houten hekwerk neergezet. Daar dit o.a. door alg-vorming een steeds onaantrekkelijk aanzicht kreeg, is besloten dit hek segment voor segment te vervangen en netjes in de houtteer te zetten. Gaande het jaar werd het beeld steeds netter en droeg de teerlucht in combinatie met vers gezaagd hout bij aan de totaalbeleving van de houtzaagmolen. In de volgende zomer zal het tweede hek-deel worden aangepakt.

Ook in 2023 was de molen zeven dagen per week in bedrijf. Samen met een aantal vaste molenaars, die in wisselende diensten werken, voert Tim Doves al jaren de dagelijkse leiding. Op 27 mei, de vroege zaterdagmorgen voor Pinksteren, stond de molen samen met De Gekroonde Poelenburg en Het Klaverblad in loilakstand. Een traditie die we in ere proberen te houden en dit jaar bijval kreeg van De Held Jozua. Nieuwswebsite De Orkaan besteedt hier steevast aandacht aan.

Het Jonge Schaap in loilakstand (foto Gerrit Admiraal)

4.3.13 De Jonge Dirk

Hoewel in het eerste deel van 2023 Abel van Loenen en Joris Zandbergen veelvuldig met de molen maalde, werd het molenaarschap dit jaar overgedragen aan Bart Stuurman. Abel en Joris zijn niet meer woonachtig in de Zaanstreek en nu actief op watermolens. Daarom was het beter het molenaarschap aan één van de maalploegleden aldaar over te dragen. Stuurman woont vlakbij de molen dus aan hem de verantwoordelijkheid De Jonge Dirk en De Zwaan regelmatig te laten draaien. Vast onderdeel is het erfonderhoud. Dat is op het perceel van De Jonge Dirk een fors oppervlak. Een loonwerker maaide het land tussen de omgelegde Guisweg en het moleneiland, daar dit sinds enige jaren ook van de vereniging is. Zo houden we dit stuk van het Westzijderveld vrij van verdere verruiging en is de biotoop (windvang) en het zicht op de molens voor de langere termijn gewaarborgd. Naast klein werk vonden er geen grote onderhoudswerkzaamheden plaats, wel werd een algehele revisie van de vang alvast bij de molenmaker in opdracht gegeven.

4.3.14 De Zwaan

De molen draait doorgaans als De Jonge Dirk in bedrijf is. Het malen van de beide molentjes geeft een levendig beeld. Zowel De Jonge Dirk als De Zwaan zijn te bezichtigen tijdens de Molendagen.

4.3.15 Overige molens in de streek

Hoewel het niet direct onze vereniging betreft, wordt er altijd even ingegaan op de toestand van de overige molens en kleinere molentjes in de Zaanstreek. Intens zijn de veranderingen in de molenbiotoop van paltrokhoutzaagmolen De Held Jozua. De realisatie van indrukwekkende

appartementengebouwen is nu in volle gang. Langzaam tekent zich af hoe de omgeving van deze molen er voortaan uit zal gaan zien. Om de leefbaarheid te vergroten wordt ingezet op meer groen in de omgeving. In de afgelopen jaren heeft De Zaanse Molen aangegeven dat bij dergelijke ontwerpogaves rekening gehouden moet worden voor de nog resterende windvang. De molen wordt wel regulier onderhouden en draait regelmatig. De nieuwe eigenaar, Stichting Paltrokmolen Zaandam, past er goed op. Na jaren stond ook deze molen op luilakochtend in loilakstand. In alle vroegte togen Theo Teeuw, Joris Zandbergen samen met Siewert en Bart Nieuwenhuijs naar De Held.

De Os, de molen zonder wieken, wordt door de eigenaar keurig onderhouden. Deze teerde de gehele westgevel waarna een schildersbedrijf alle ramen en deuren van de molenshuur schilderde. Aan het eind van het jaar zag een rietdekker het rietdek van het achtkant na.

Ook De Twiskemolen in Landsmeer van Recreatieschap Twiske-Waterland en De Neckermolen, De Woudaap en de Amerikaanse roosmolen De Hercules van waterschap HHNK worden goed onderhouden. Bij grote neerslaghoeveelheden, waarvan we er aan het eind van 2023 nogal wat hadden, werd enkele malen De Hercules door het Hoogheemraadschap ingezet.

Op hennepklopper De Paauw in Nauerna van Stichting Zaanse Pakhuizen werden scholen ontvangen. Een bezoek aan deze molen strekt zeker tot aanbeveling, de molenploeg maakt in combinatie het Hash Marihuana & Hemp Museum tot een erg interessant geheel. De Paauw draait veel en klopt hennep ter demonstratie waarbij bezoekers zelfs gehoorbescherming wordt aangeboden.

De molentjes De Hadel en De Windhond van Stichting de Zaanse Schans draaiden in 2023 veelvuldig. Naast molenaars Matthijs Ero en Kenzy Nieuwhof draaide ook Job de Groen veel in de weekenden met de molens. De Hadel maakte meer dan 400.000 omwentelingen. Onderhoud werd nauwelijks gedaan.

Lattenpikker Het Klaverblad wordt met veel zorg onderhouden en draait veel. Als vaste man is al enig tijd Marley Kooijman op de molen te vinden. Een zeer omvangrijke restauratie aan met name het bovenhuis werd voorbereid. Op 2 december werd de molen onttakeld en in onderdelen naar de werkplaats van aankomend molenmaker Stan Baltus gebracht. Kort hiervoor stond de molen nog enige tijd 'mooi' vanwege het 65-jarig huwelijk van het (moleneigenaars)echtpaar Ru en Hanny Pos-Rep.

Tot slot worden De Windjager in het Oostzijderveld en De Vlijt aan de Doctor Keijzerstraat in Oostzaan goed onderhouden. Bij De Windjager is o.a. onderhoud aan het wiekenkruis verricht.

4.4. Omwentelingen molens

Molen	Omwentelingen 2023
De Koker	85.738
De Bonte Hen	193.008
De Zoeker	2.005.662
De Kat	875.073
De Gekroonde Poelenburg	249.804
De Huisman	951.568
De Ooievaar	195.413
De Bleeke Dood	167.390
Het Pink	109.782
De Schoolmeester	664.438
Het Prinsenhof	103.925
Het Jonge Schaap	1.391.944
De Jonge Dirk	513.393
De Zwaan (weidemolen)	373.069
Totaal	7.880.207

5. Financiën

5.1 Algemeen

Het boekjaar 2023 was net als in 2022 weer een buitengewoon uitdagend jaar voor vereniging De Zaansche Molen. In het Plan van Aanpak dat de bestuurder heeft opgesteld, zijn voor de 2de helft van 2023 substantiële investeringen gedaan, met name in kennis en kunde van menskracht.

Ook zijn er onvoorziene onderhoudskosten op de balans bijgekomen. De kosten van de scheur in de roede van molen De Kat komen tot uiting in het resultaat van de jaarrekening.

5.2 Balans per 31-12-2023

De totaal vaste activa is afgenomen met € 101,1K. In 2023 is er voor € 170,1K geïnvesteerd en voor € 271,2K afgeschreven. De debiteuren zijn met € 23,4K toegenomen, dit is met name toe te rekenen aan geen actief debiteuren incassobeleid in 2023.

In de totale passiva valt met name op dat de voorzieningen substantieel zijn toegenomen met € 263,9K. Het onderhoud werd in 2023 verder uitgesteld en is tevens geïndexeerd. Daarnaast is er een deel van de onvoorziene kosten van de wieken van De Kat hierin opgenomen. In 2024 loopt de Subsidie Instandhouding Molens (SIM) af en dient er een nieuwe aanvraag te worden gedaan voor 2025-2030. Tevens zal in 2024 ook een Meerjaren Onderhoud Begroting (MJOB) worden opgesteld voor 2025-2054.

Balans per 31 december 2023

Balans na voorstel resultaatbestemming

	Ref.	31 december 2023		31 december 2022	
		€	€	€	€
Activa					
Vaste activa					
Materiële vaste activa					
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	5	2.404.166		2.382.971	
Andere vaste bedrijfsmiddelen		<u>670.779</u>		<u>793.129</u>	
			3.074.945		3.176.100
Vlottende activa					
Voorraden					
Gereed product en handelsgoederen	6	<u>10.316</u>		<u>9.096</u>	
			10.316		9.096
Vorderingen					
Vorderingen op handelsdebiteuren	7	29.529		6.121	
Overige vorderingen		403.221		465.524	
Overlopende activa		<u>91.108</u>		<u>32.348</u>	
			523.858		503.993
Liquide middelen	8		1.587.524		1.652.104
Totaal activa			<u>5.196.643</u>		<u>5.341.293</u>

Balans per 31 december 2023

Balans na voorstel resultaatbestemming

	Ref.	31 december 2023		31 december 2022	
		€	€	€	€
Passiva					
Verenigingsvermogen					
Verenigingskapitaal	9	3.475.859		3.544.539	
Bestemmingsfondsen		<u>47.823</u>		<u>51.503</u>	
			3.523.682		3.596.042
Voorzieningen					
Overige voorzieningen	10	<u>675.908</u>		<u>412.000</u>	
			675.908		412.000
Langlopende schulden (nog voor meer dan een jaar)					
Obligatieleningen, pandbrieven en andere leningen	11	<u>860.803</u>		<u>940.775</u>	
			860.803		940.775
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)					
Kortlopende leningen-schulden-verplichtingen	12	73.821		256.681	
Schulden aan leveranciers en handelskredieten		33.896		88.905	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		1.252		860	
Overige schulden		2.802		2.623	
Overlopende passiva		<u>24.479</u>		<u>43.407</u>	
			136.250		392.476
Totaal passiva		<u>5.196.643</u>		<u>5.341.293</u>	

5.3 Resultatenrekening over 2023

De totale baten zijn toegenomen met € 417,9K, dit is voornamelijk toe te rekenen aan stijgende bezoekersaantallen.

In de totale lasten zijn met name de lonen en salarissen toegenomen met € 268,7K door een toename van inhuur derden. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de doorbelasting van personeel vanuit Stichting Wind Molen Compagnie. De werknemers vallen dan wel onder de werkgever de stichting Wind Molen Compagnie, maar een deel van deze personeelskosten wordt doorbelast aan de vereniging, aangezien deze medewerkers ook werkzaamheden uitvoeren ten behoeve van de vereniging.

Wat opvalt is de afschrijving op immateriële en materiele vaste activa. Deze was in 2022 € -781.437 en is in 2023 € 271.229. 2022 bestaat uit €252.498 afschrijvingskosten -/- € 1.033.935. Dit laatste betreft de verkoop van het oude Molenmuseum aan de Museumlaan 18 te Koog aan de Zaan.

Staat van baten en lasten over 2023

	Ref.	2023	2022
		€	€
Baten	14	1.489.451	1.071.555
Totaal baten		1.489.451	1.071.555
Lonen en salarissen	15	337.381	68.690
Sociale lasten	16	7.959	7.852
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	17	271.229	-781.437
Overige bedrijfskosten	18	933.649	952.141
Som der lasten		1.550.218	247.246
Andere rentebaten en soortgelijke inkomsten	19	3.483	2.963
Rentelasten en soortgelijke kosten	20	-11.396	-
		-7.913	2.963
Resultaat		-68.680	827.272

Het resultaat bedraagt € -68.680. De begroting was vastgesteld op een negatief resultaat van -€ 46.475,-

Begrotingen en prognoses zijn per definitie met veel onzekerheid omgeven. Dat geldt zeker voor de begroting 2023, waarin de vereniging net de wonden likte van de coronapandemie. Hierbij was de vraag of corona definitief verdwenen was, en er was een toenemende economische onzekerheid en geopolitieke spanningen in de wereld. Met deze wetenschap heeft het voormalig bestuur de begroting opgesteld. Het is dan ook goed te noemen dat het resultaat van 2023 zeer nabij de begroting is uitgekomen.

Daarnaast is het juist om op te merken dat onderlinge posten in de begroting dusdanig verschoven zijn in de resultaatposten.

Vereniging De Zaansche Molen

Begroting 2023 met halfjaarcijfers, prognose en begroting 2022				
Baten	30-6-2022	Prognose 2022	Begroting 2023	Begroting 2022
Subsidies	50.839	75.000	80.000	80.000
Entreegelden	313.782	730.000	850.000	550.000
Overige baten	1.175.516	1.293.410	245.000	1.320.000
Giften en donaties	<u>30.564</u>	<u>40.000</u>	<u>140.000</u>	<u>0</u>
	1.570.701	2.138.410	1.315.000	1.950.000
Lasten				
Personeelskosten	44.113	75.000	150.000	90.000
Afschrijvingen	121.728	245.000	265.000	245.000
Voorz. Insth. Molens	65.000	130.000	130.000	0
Kosten molens	62.640	240.000	255.150	370.000
Kosten museum	111.159	208.100	205.000	0
Alg. kosten	<u>156.358</u>	<u>325.900</u>	<u>422.400</u>	<u>490.000</u>
	560.998	1.224.000	1.427.550	1.195.000
Rente en provisie	<u>8.255</u>	<u>16.420</u>	<u>16.425</u>	
Totale lasten	569.253	1.240.420	1.443.975	1.195.000
Bedrijfsresultaat	1.001.448	897.990	-128.975	755.000
Onderliggend resultaat				
Incidentele baten en lasten	<u>-1.033.935</u>	<u>-1.033.935</u>	<u>82.500</u>	<u>-1.005.000</u>
	-32.487	-135.945	-46.475	-250.000

5.4 Accountantsverklaring

Evenals voorgaand jaar heeft BakerTilly (Netherlands) N.V. een samenstellingsverklaring afgegeven bij de balans, de staat van baten en lasten met de daarbij behorende toelichting van de jaarrekening 2023. Deze samenstellingsopdracht is uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder de voor accountants geldende Standaard 4410, "Samenstellingsopdrachten".

Voor verdere toelichting wordt hierbij verwezen naar de Jaarrekening van vereniging De Zaansche Molen 2023. Deze is openbaar en in te zien op de website, <https://www.zaanschemolen.nl>

6. Jaarverslag 2023 Stichting De Windmolen Compagnie

6.1 Inleiding

De stichting Wind Molen Compagnie tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door het exploiteren en openstellen voor publiek van de windmolens die gehuurd worden van vereniging De Zaanse Molen. Daarnaast het ontwikkelen en verkopen van producten die gemaakt worden door de Zaanse molens dan wel die sterk gerelateerd zijn aan de Zaanse molens, zulks op aanwijzing vereniging De Zaanse Molen.

Ook is vastgelegd dat de stichting zorg draagt dat de doelstellingen van de vereniging De Zaanse Molen kunnen worden gerealiseerd zoals beheer en behoud van het molenwerfgoed, door ten minste negentig procent (90%) van de netto-opbrengst uit te keren aan de vereniging.

Tevens heeft de stichting een werkgeversrol: de werknemers die onderdeel uitmaken van het professionele team dat de doelstellingen van de vereniging en stichting tot uitvoering brengen, zijn ondergebracht en in dienst van de stichting Wind Molen Compagnie.

6.2 Organisatie

Tot juni 2023 werd de organisatie aangestuurd door een vrijwillig bestuur. In 2023 vond er een belangrijke bestuurswijziging plaats. Dit was naar aanleiding van de Nieuwe Visie op de toekomst van De Zaanse Molen die in 2021 geformuleerd werd. Om de organisatie verder te professionaliseren en toekomst bestendig te maken, werd er gekozen voor een nieuw bestuursmodel, met een raad van toezicht en een directeur-bestuurder voor zowel De Zaanse Molen als de Wind Molen Compagnie. Op de jaarvergaderingen in mei en juni 2023 stemden de leden met dit nieuwe model in en werden de statuten en regelementen aangepast.

Met ingang van 12 juni 2023 is het bestuursmodel gewijzigd. Zie hiervoor het organigram onder hoofdstuk 2.1 de organisatie van De Zaanse Molen.

De stichting Wind Molen Compagnie is de werkgever van het kleine professionele team van vaste werknemers, die de doelstellingen van zowel de vereniging als die van de stichting uitvoeren. Zie verder onder personeel.

6.3 Bestuur

Het bestuur opereert vanuit de visie, missie en doelstellingen van Stichting Wind Molen Compagnie en is eindverantwoordelijk voor de totale organisatie, op alle gebieden in de bedrijfsvoering. Bij het bestuur berusten alle taken en bevoegdheden die krachtens de wet en de statuten haar worden opgedragen.

Het bestuur draagt zorg voor de naleving van alle wet- en regelgeving en ziet erop toe dat wordt aangesloten bij de Governance Code Cultuur 2019.

Tot 16 juni 2023 bestond het bestuur van De Wind Molen Compagnie uit:

- Lex van Zaane (Voorzitter)
- Jan Hartsuiker (Penningmeester)
- Piet de Jong (Secretaris)
- Cees Bruinenberg
- Hans Groot

Na de organisatie aanpassing per 16 juni 2023, staat het bestuur onder toezicht van de Raad van Toezicht. Per deze datum bestond het bestuur uit:

- Katelijne Prinsenbergh (Directeur-Bestuurder).

6.4 Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht opereert vanuit de missie en doelstellingen van Stichting Wind Molen Compagnie en weegt daarbij de belangen van de stakeholders mee.

Op 12 juni 2023 vond de eerste Raad van Toezicht vergadering plaats, per 16 juni 2023 werden de reglementen officieel vastgesteld en was de nieuwe Raad van Toezicht een feit, zie verder onder hoofdstuk 2.5 Raad van Toezicht De Zaanse Molen.

Alle Raad van Toezichtleden van de stichting Wind Molen Compagnie vervullen hun functie onbezoldigd.

6.5 Personeel

In het kader van de verdere professionalisering van WMC is in de tweede helft van 2023 gestart met het opstellen van een Algemene Arbeidsvoorwaarden regeling. Voor 2020 is er wel een algemene arbeidsvoorwaardenregeling opgesteld, maar deze is nooit geëffectueerd waardoor er geen uniforme afspraken waren met de medewerkers. Om te komen tot een goed basispakket arbeidsvoorwaarden gecombineerd met een personeelshandboek met de belangrijkste personeelsregelingen, heeft WMC een extern adviseur de opdracht gegeven om een arbeidsvoorwaardenbenchmark uit te voeren. Op een aantal aspecten hiervan is tevens juridisch advies gevraagd. Daarnaast is er gekeken hoe WMC aansluiting kon vinden bij de erfgoedpartijen op de Zaanse Schans. Naar aanleiding van deze informatie is het document Algemene Arbeidsvoorwaarden en personeelshandboek opgesteld en gepresenteerd aan de RvT. De belangrijkste besluiten die hierin opgenomen zijn:

- WMC wil een goed werkgever zijn voor huidige en toekomstige medewerkers met een arbeidsvoorwaardenregeling die passend is bij de organisatie;
- WMC blijft werken met een eigen arbeidsvoorwaardenregeling en sluit zich niet aan bij een CAO;
- WMC sluit zich met de algemene arbeidsvoorwaarden zoveel mogelijk aan bij de arbeidsvoorwaarden van het Zaanse Museum/ de erfgoedpartners op de Zaanse Schans met het ook op synergie en verdergaande harmonisatie in de toekomst;
- WMC stapt over op de schalen en het functiehuis van de CAO van de Museumvereniging.

Na vaststelling in de Raad van Toezichtvergadering van 20 november 2023 is deze regeling aangenomen en ingesteld per 1 januari 2024.

De werknemers zijn in dienst van de Wind Molen Compagnie. Deze werknemers voeren werkzaamheden uit ten behoeve van de exploitatie van de Wind Molen Compagnie bij het openstellen van de molens voor het brede publiek, en ook ondersteunende diensten ten behoeve van de Stichting als ook voor de vereniging.

In 2023 waren er in totaal 20 werknemers in dienst voor de Wind Molen Compagnie. Het merendeel werkt in deeltijd, wat betekent dat er totaal 11,19 fte op de loonlijst stond van de stichting. Er zijn in 2023 12 werknemers in dienst gekomen en 7 werknemers uit dienst gegaan. Hierin zijn ook opgenomen de oproepkrachten voor het toeristenseizoen. Totaal is er een groei doorgemaakt van 5 werknemers. Dit laatste sluit aan bij de verdere professionalisering van de organisatie.

6.6 Exploitatie en commercie

In 2023 zijn het aantal bezoekers ten opzichte van 2022 weer goed gestegen en is het aantal bezoekers dat voor Corona in de molens kwam weer op peil.

Het molenmuseum heeft in 2023 een verdubbeling van het aantal bezoekers gerealiseerd. Het bezoek aan de molens is ook sterk vestegen. Met name april 2023 was het erg druk; het toeristisch bezoek kan in deze maand gezien worden als 'inhaal bezoek' na de na de coronacrisis. Traditioneel is namelijk

augustus altijd de maand met de meeste bezoekersaantallen door de invloed vanuit het internationale toerisme. Zie de onderstaande bezoekersaantallen per maand en per molens en molenmuseum:

Bezoekersaantallen 2023													
	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december	Eindtotaal
Molens	10.287	15.032	26.419	69.172	54.509	52.110	60.764	66.343	44.420	35.636	18.880	20.042	473.614
Molen Museum	722	906	1.591	4.683	3.327	2.657	4.383	4.932	2.707	2.267	1.010	1.130	30.315
TOTAAL	11.009	15.938	28.010	73.855	57.836	54.767	65.147	71.275	47.127	37.903	19.890	21.172	503.929
Bezoekersaantallen 2022													
	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december	Eindtotaal
Molens	162	2.580	10.523	34.329	27.052	28.331	38.421	41.832	24.897	28.077	15.502	15.727	267.433
Molen Museum	50	234	487	981	1.120	1.437	2.718	4.087	1.881	1.650	915	916	16.476
TOTAAL	212	2.814	11.010	35.310	28.172	29.768	41.139	45.919	26.778	29.727	16.417	16.643	283.909

6.7 Samenwerking erfgoedpartijen op de Zaanse Schans

In 2022 is er een start gemaakt met de samenwerking tussen de vier erfgoedpartijen op de Zaanse Schans; de Stichting Zaanse Schans, Het Zaanse Museum, Museum Zaanse Tijd en De Zaanse Molen. In 2023 is deze samenwerking gaan vliegen en is rond de zomer de gemeente Zaanstad aangehaakt als vijfde partner, met als doel een duurzaam exploitatiemodel en inhoudelijk erfgoedverhaal te ontwikkelen.

De aanleiding voor de gemeente was 'De ontwikkelstrategie van de Zaanse Schans'. De ontwikkelstrategie laat duidelijke lijnen zien hoe erfgoedpartijen, ondernemers, bewoners en gemeente samen op kunnen trekken in het gebied. Deze strategie werd door de gemeenteraad breed omarmd met een positieve zienswijze op 9 juni 2020. Een aantal ontwikkelingen op de Zaanse Schans en rond het Zaanse museum kwamen daar bovenop, zoals de toenemende drukte door toerisme, de nijpende financiële situatie van het Zaanse Museum en de samenwerking van de erfgoedpartijen. Het college hoorde daarin ook de hulpvraag vanuit de erfgoedpartijen en bood in lijn met de ontwikkelstrategie de uitgestoken hand om de uitdagingen gezamenlijk op te pakken.

In de zomer werd dan ook een kwartiermaker aangesteld om deze samenwerking te begeleiden. Er is vanuit de erfgoedpartijen een plan van aanpak opgesteld en de kwartiermaker is in gesprek gegaan om de verschillende mogelijkheden van een exploitatiemodel te verkennen met alle andere partijen in het gebied; de bewoners en ondernemers. Iedere partij vanuit zijn eigen positie en rol maar wel in samenhang en samenwerking.

Terugkerende problematiek en vraagstukken op het gebied van leefbaarheid, (verkeers)veiligheid, bereikbaarheid van de (omgeving) Zaanse Schans, erfgoed onderhoud investeringen en rekening houdend met de wereldwijde groei van het toerisme tot 2030, worden hierin meegenomen.

Om de verkenning naar het duurzame exploitatiemodel te kunnen onderbouwen en ervaring op te doen, starten de erfgoedpartijen medio 2024 een pilot met één gezamenlijk ticket voor de entree van alle bezienswaardigheden.

De samenwerking is vanuit De Zaanse Molen, met instemming van de algemene ledenvergadering, eind 2023 overgedragen aan de entiteit stichting Wind Molen Compagnie. Hiermee is het risico ten aanzien van de pilot en andere financiële consequenties van de samenwerking verlegd naar de stichting.

Onderliggend wordt er gewerkt aan een geïntegreerd erfgoedverhaal: De Zaanstreek het knooppunt van wereldhandel met 3 speerpunten. 1) verleden, heden en toekomst 2) handen uit de mouwen 3) het unieke Zaanse landschap. Dit is immers de rede en de gemene deler waarop de erfgoedpartijen de handen in een hebben geslagen en dat ons verbindt in de toekomst.

6.8 Financiën

Ook het boekjaar 2023 was, met name voor De Wind Molen Compagnie, net als in 2022 weer een buitengewoon uitdagend jaar. Nu niet meer ingegeven door de wegvallende inkomsten door de coronacrisis, als wel door de op voorhand zeer onzeker geprognostiseerde stijging in bezoekers en tevens de zeker stijgende organisatiekosten.

6.9 Balans per 31-12-2023

De totaal activa zijn toegenomen. Dat is onder andere het gevolg van een toegenomen voorraad en een toename van de liquide middelen -aangezien er weer meer toerisme op gang kwam is er meer voorraad ingekocht en zijn de kasstromen omhoog gegaan-, en een hoger debiteurenstand - veroorzaakt door achterstallige administratie.

Er zijn ook activa afgenomen, zoals de overige vorderingen en de overlopende activa. Hierin zijn de vooruitbetaalde kosten afgenomen met € 46,7K. Dit betreft voornamelijk de niet aangevraagde definitieve beschikking Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW).

De totaal passiva zijn eveneens toegenomen. Dat is met name het gevolg van de toename van de schuld van met €75,9K aan de verbonden maatschappij vereniging De Zaanse Molen.

Balans per 31 december 2023

Balans na voorstel resultaatbestemming

	Ref.	31 december 2023		31 december 2022	
		€	€	€	€
Activa					
Vaste activa					
Materiële vaste activa					
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5	1.194	1.194	2.786	2.786
Vlottende activa					
Voorraden					
Gereed product en handelsgoederen	6	89.131	89.131	68.415	68.415
Vorderingen					
Vorderingen op handelsdebiteuren	7	88.742		39.386	
Overige vorderingen		-		16.653	
Overlopende activa		27.480		74.140	
			116.222		130.179
Liquide middelen	8		302.459		215.679
Totaal activa			509.006		417.059

Balans per 31 december 2023

Balans na voorstel resultaatbestemming

	Ref.	31 december 2023		31 december 2022	
		€	€	€	€
Passiva					
Stichtingsvermogen					
Stichtingskapitaal	9	22.789		15.384	
			22.789		15.384
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)					
Schulden aan leveranciers en handelskredieten		28.002		20.462	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		36.763		18.688	
Overige schulden		407.890		332.792	
Overlopende passiva		13.562		29.733	
			486.217		401.675
Totaal passiva		509.006		417.059	

6.10 Resultatenrekening over 2023

De Baten zijn toegenomen met € 359,9K, dit is voornamelijk toe te rekenen aan stijgende bezoekersaantallen van de terugkeer van de toeristen na de coronacrisis.

De lasten zijn hiertegenover dan ook gestegen: de inkoopwaarde is toegenomen met € 41,3K, dit ligt in lijn met de stijging van de baten van de stijgende bezoekersaantallen. In het kader van de verdere professionalisering zijn dan ook de lonen en salarissen toegenomen met € 206,5K door een toename van het aantal personeelsleden. Navenant zijn hiermee ook de sociale lasten toegenomen met € 68,4K, evenals de overige bedrijfskosten zijn toegenomen met € 42,9K.

Het resultaat van de som van baten en lasten komt hiermee uit op 7.405,- euro, wat een beter resultaat is dan in de begroting 2023 is opgesteld. Hierin was een negatief resultaat van -87.790,- euro. opgenomen.

Staat van baten en lasten over 2023

	Ref.	2023		2022	
		€	€	€	€
Baten	12	1.068.755		708.862	
			1.068.755		708.862
Totaal baten					
Inkoopwaarde van grond- en hulpstoffen	13	124.770		83.432	
Lonen en salarissen	14	519.977		313.438	
Sociale lasten	15	163.855		95.406	
Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa	16	1.592		1.592	
Overige bedrijfskosten	17	247.673		204.742	
			1.057.867		698.610
Som der lasten					
Rentelasten en soortgelijke kosten	18	-3.483		-2.963	
			-3.483		-2.963
Resultaat			7.405		7.289

De begroting van 2023 is met veel onzekerheden opgesteld. De organisatie kwam net uit de coronapandemie en het was ten tijde van het opstellen ervan nog ongewis of deze definitief was verdwenen. Daarnaast was er een toenemende economische onzekerheid waarbij sterk dalende

beurskoersen, oplopende rente en een historisch hoge inflatie zijn intrede deed. Evenals de grote geopolitieke spanningen in de wereld. Dat heeft er toe geleid dat ondanks dat de begroting door het voormalig bestuur zorgvuldig opgesteld is, deze met grote onzekerheid omgeven is.

Stichting Wind Molen Compagnie				
Begroting 2023 met halfjaarcijfers en prognose 2022 en begroting 2022				
	<u>30-6-2022</u>	<u>Prognose 2022</u>	<u>Begroting 2023</u>	<u>Begroting 2022</u>
Opbrengsten				
Omzet	72.104	140.000	155.000	100.000
Entreegelden	251.330	500.000	585.000	585.000
Overige opbrengsten	<u>120.398</u>	<u>190.600</u>	<u>205.000</u>	<u>185.000</u>
	443.832	830.600	945.000	870.000
Kostprijs verkopen				
Kostprijs goederen	31.355	62.000	68.000	40.000
Afdracht entreegelden	<u>88.119</u>	<u>202.950</u>	<u>215.000</u>	<u>215.000</u>
	119.474	264.950	283.000	255.000
Bruto marge	324.358	565.650	662.000	615.000
Kosten				
Personeelskosten	162.862	382.000	475.000	445.000
Huisvestingskosten	20.667	45.000	50.000	60.000
Verkoopkosten	536	1.000	1.500	1.000
Algemene kosten	<u>49.102</u>	<u>105.000</u>	<u>115.000</u>	<u>135.000</u>
	233.167	533.000	641.500	641.000
Bedrijfsresultaat	91.191	32.650	20.500	-26.000
Resultaat minus incidentele baten				
NOW/TVL	-47.732	-47.732	0	-55.000
Doorbelasting DZM	<u>-54.145</u>	<u>-108.290</u>	<u>-108.290</u>	<u>-85.000</u>
	-10.686	-123.372	-87.790	-166.000

6.11 Accountantsverklaring

Evenals voorgaand jaar heeft BakerTilly (Netherlands) N.V. een samenstellingsverklaring afgegeven bij de balans, de staat van baten en lasten met de daarbij behorende toelichting van de jaarrekening 2023. Deze samenstellingsopdracht is uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder de voor accountants geldende Standaard 4410, "Samenstellingsopdrachten".